

MEE ZHN

Wat moet MEE in huis hebben om mensen van Surinaamse afkomst met een verstandelijke beperking zo goed mogelijk van dienst te zijn?

SAMENVATTING

Met dit onderzoek wil ik de effectiviteit van het hulpverleningsproces binnen MEE aan Surinaamse cliënten aan een nader onderzoek onderwerpen.

Aangezien ik tijdens mijn stage signalen kreeg van medewerkers van MEE, ook wel consulenten genoemd, dat hulpvraag verduidelijking bij cliënten van andere dan Nederlandse afkomst soms moeizaam verloopt heb ik besloten dit te onderzoeken.

Gezien het feit dit een te breed onderzoek was om alleen uit te voeren heb ik op besloten het af te bakenen tot Surinaamse cliënten. Ik was erg benieuwd naar de beleving van de hulpverlening die MEE biedt onder de Surinaamse cliënten.

Het doel van het onderzoek is om na te gaan hoe de hulpverlening gericht op Surinaamse cliënten verbeterd kan worden.

Ik heb onder de consulenten en cliënten van MEE ZHN interviews afgenomen om de effectiviteit van de hulpverlening in kaart te brengen. Tot mijn verbazing was ondanks de belangstelling die men toonde voor dit onderzoek, de respons erg laag.

Ondanks de lage respons heb ik toch een indicatie kunnen krijgen over het verloop van de contacten tussen de consulenten en cliënten.

De resultaten van het onderzoek geven aan dat de houding van de consulent in de hulpverlening aan Surinaamse cliënten belangrijker is dan het in bezit te zijn van informatie over de cultuur en de achtergrond van de Surinamers.

Tot slot wil ik de consulenten van MEE iets innovatiefs aanreiken. Ik heb enkele aandachtspunten geformuleerd die voor de hulpverlening aan Surinaamse cliënten kunnen bijdragen.

VOORWOORD

Dit onderzoek heeft de nodige bloed zweet en tranen gekost. Ik heb daarbij dan gelukkig steun gekregen van mensen die me gedurende dit proces bijstonden op verschillende manieren.

Tijdens mijn stage periode bij MEE brainstormde ik met Walter Sichtman (stagebegeleider) naar een mogelijke vraagstelling voor een afstudeeropdracht.

In die zelfde periode ving ik van enkele consultants signalen op die te maken hadden met de hulpverlening aan Surinaamse cliënten. Dit onderwerp sprak me erg aan en maakte me nieuwsgierig naar de beleving van de hulpverlening bij Surinaamse cliënten. Ik heb dit onderwerp met Walter Sichtman besproken waardoor ik geïnspireerd raakte er om onderzoek naar te doen. Ik ben hem hier dankbaar voor.

Mijn familie en vriend hebben mij gedurende het proces gesteund en bemoedigende woorden toegesproken. Ik dank hen hiervoor.

Ik dank de consultants van MEE ZHN voor hun medewerking aan het onderzoek. Zij hebben interviews gegeven en mij met de cliënten in contact gebracht.

De cliënten dank ik voor de medewerking aan de interviews.

Ten slotte wil ik Marie-Jose Jacobs-Alferink, mijn afstudeerbegeleidster vanuit school en Anje Tak, begeleidster vanuit MEE, bedanken voor hun bemoedigende gesprekken, deskundige blik adviezen en geduld.

Den Haag, 11 juni 2004
Viona Petrici

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	2
VOORWOORD	3
INLEIDING	6
HOOFDSTUK 1: MULTICULTURELE SAMENLEVING EN DE HULPVERLENING.....	7
1.1 Hulpverlening binnen een multiculturele samenleving.....	7
1.2 Werken als consulent binnen een multiculturele samenleving	8
HOOFDSTUK 2: SURINAME.....	10
2.1 Het land	10
2.2.Korte geschiedenis van Suriname	10
2.3 Migratie	11
2.4 Bevolking	11
2.5 De talen van Suriname	13
2.6 De relatie tussen de verschillende bevolkingsgroepen.....	13
2.7 Geloof.....	14
2.7.1 Het christendom	14
2.7.2Geloof van Hindostanen.....	15
2.7.3 Het hindoeïsme.....	16
2.7.4 De islam.....	18
2.7.5 Winti.....	20
HOOFDSTUK 3: CULTUUR EN COMMUNICATIE.....	23
3.1 Het begrip cultuur.....	23
3.2 De inhoud van cultuur	23
3.3 Ontstaan van cultuur.....	24
3.4 Verschillen in culturele waarden.....	25
HOOFDSTUK 4: SURINAAMSE COMMUNICATIEPATRONEN.....	26
4.1 Gebruik van weinig woorden	26
4.2 Terughoudendheid in het uiten van persoonlijke gevoelens en meningen.....	26
4.3 Non-verbale communicatie	27
4.4 Beleefdheid, respect en angst voor gezichtsverlies	27
5.1 Inleiding	29
5.2 Geschiedenis van de instelling en reden van naamsverandering	29
5.4 Wat biedt MEE?	30
5.3 Hoe werkt MEE?.....	30
5.4 Missie	31
HOOFDSTUK 6: HET ONDERZOEK	32
6.1 Opzet van het onderzoek	32
6.2 Onderzoeksmethode van de consulenten	32
6.3 Onderzoeksmethode van de cliënten.....	32
6.4 Voorbereiding van het onderzoek	32
6.4 Analyse van de interviews.....	34
6.4.1 De consulenten	34
6.4.2 De cliënten.....	50
HOOFDSTUK 7: CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN.....	58
Conclusies:	58
Aanbevelingen.....	58
BIJLAGEN.....	60

Bijlage 1:	61
Bijlage 2:	63
Bijlage 3:	66
Bijlage 4:	67
Bijlage 5:	68
BIBLIOGRAFIE: GERAADPLEEGDE LITERATUUR	69

INLEIDING

De aanleiding tot de probleemstelling

Een Surinaamse man, een katholieke vrouw een orthodoxe jood een Griek een Scheveningse moeder, een Antilliaanse bejaarde en een boeddhistische monnik.

Dit is slechts een greep uit de diversiteit van mensen die men in deze samenleving tegen kan komen en heeft opgenomen.

Iedereen loopt de kans ooit cliënt te worden bij een instelling waar maatschappelijk werk en dienstverleners(MWD'ers) werkzaam zijn. Zowel cliënten als maatschappelijk werkers hebben uiteenlopende achtergronden. Dit roept vele vragen op zoals: Wat betekent dit voor MWD'ers? Moeten ze met al die verschillende cliënten om kunnen gaan? Worden ze geacht wel/geen vooroordelen te hebben? Zijn ze hiervoor opgeleid? Is de instelling wel berekend op een dergelijke diversiteit aan cliënten?

Ik heb in het derde leerjaar 10 maanden stage gelopen bij MEE ZHN. Gedurende mijn stage periode, ben ik met cliënten met verschillende achtergronden betreffende cultuur en religie geconfronteerd. Tevens kreeg ik signalen dat er wat betreft hulpvraag verduidelijking bij mensen van andere dan Nederlandse afkomst in het kader van hulpvraag verduidelijking meer tijd geïnvesteerd moet worden. Naar aanleiding van signalen uit het werkveld en mijn interesse in dit onderwerp heb ik besloten om hier aandacht aan te besteden. Aangezien dit een brede vraag was is mij aangeraden het af te bakenen en te beperken tot een groep.

Na deze beslissing heb ik lang overwogen tot welke groep ik het zou beperken, de Surinaamse of de Antilliaanse groep. Ik dacht aan deze 2 groepen omdat mijn ouders van Antilliaanse en Surinaamse afkomst zijn.

Aangezien mijn vader, van Surinaamse afkomst, uit een kleine familie afkomstig is en mijn moeder van Arubaanse afkomstig uit een grote familie, is de kans dat ik me binnen de Antilliaanse cultuur exploreer groter dan dat ik de Surinaamse cultuur exploreer. Dit heeft er toe geleid dat ik heb besloten om me in de Surinaamse cultuur te verdiepen.

Daarnaast ben ik erg geïnteresseerd in de beleving van Surinaamse cliënten gedurende de hulpverlening en in welke mate deze verschilt van Nederlanders. Dit verschil wil ik aangeven en de consultants aandachtspunten aanreiken die zij in de hulpverlening aan Surinaamse cliënten ter verbetering kunnen toepassen.

Mijn probleemstelling luidt als volgt: Wat moet MEE ZHN in huis hebben om de hulpverlening aan Surinaamse cliënten zo goed mogelijk te laten verlopen?

Ik heb voor deze probleemstelling gekozen omdat ik naar mijn mening hiermee de knelpunten ten aanzien van de hulpverlening goed zichtbaar kan maken.

Om een goed beeld te krijgen van de werkwijze c.q. de beleving van de Surinaamse cliënten is mijn inziens informatie van zowel consultants als cliënten noodzakelijk. Ik heb de beleving van de consultants en cliënten middels een interview onderzocht.

HOOFDSTUK 1: MULTICULTURELE SAMENLEVING EN DE HULPVERLENING

In Nederland leven we in een multiculturele samenleving. We worden daar dagelijks op verschillende manieren mee geconfronteerd. Binnen de hulpverlening heeft men ook te maken met cliënten met verschillende culturele achtergronden. Als instelling is het dan ook erg belangrijk om te weten welk standpunt je inneemt tegenover de hulpverlening aan cliënten met verschillende culturele achtergronden. In dit hoofdstuk licht ik deze kwestie verder toe.

1.1 Hulpverlening binnen een multiculturele samenleving

In Nederland wordt de discussie over de multiculturele samenleving in vrijwel alle lagen van de bevolking gevoerd. Het is valt niet te betwisten dat ieder individu in deze maatschappij deel uitmaakt van de multiculturele samenleving. De ontmoeting tussen mensen met verschillende culturen en achtergronden vindt veelal plaats in het publieke veld, zoals op het werk, op school, in de zorgsector en in de rechtspraak. Dit is tevens de plek waar zich de meeste vraagstukken voordoen. De verschillen krijgen hierbij vaak de meeste aandacht. Zo verschilt de Surinaamse cultuur ook van de Nederlandse. Dit is in de hulpverlening ook een veel terugkomend punt. Hoe benader je iemand van Surinaamse afkomst het best, hoe ziet een Surinamer de relatie hulpverlener cliënt. Zo zijn er nog vele andere punten waarop men in de hulpverlening stuit.

Met dit onderzoeksverslag beoog ik maatschappelijk werkers die in de praktijk worden geconfronteerd met soortgelijke vraagstukken handvatten aan te reiken waarmee zij de kwaliteit van hun hulpverlening kunnen verbeteren en zo effectiever kunnen inspelen op dilemma's van Surinaamse cliënten.

De functie van een consulent uit zich niet alleen in het toepassen van kennis en vakkundig handelen, maar is te beschouwen als een combinatie van verantwoordelijkheid nemen en verantwoording krijgen.

Verantwoordelijkheid nemen impliceert dat de consulent niemand aan zijn lot overlaat. Verantwoording krijgen houdt in dat hij gemachtigd is tot interventie. Het nemen van verantwoordelijkheid en het krijgen van verantwoording beperken zich overigens niet tot de cliënt. De consulent betreft in zijn handelen ook het perspectief van de naasten van de cliënt, zoals familie of de klas; of het belang van de samenleving.

Dit alles is terug te zien bij MEE ZHN. De consulenten van MEE zijn goed geïnformeerd, kennen niet alleen de sociale kaart, maar hebben ook toegang en zijn methodisch onderlegd om een breed scala van vragen tegemoet te treden, rekening houdend met zowel de beperkingen als de mogelijkheden die de verschillende handicaps, stoornissen en chronische ziekten met zich meebrengen.

Professionaliteit impliceert dat men uitgaat van de individuele situatie van de cliënt. Dit principe laat ruimte voor een diversiteit van cliënten. De consulent doet recht aan diversiteit als hij uitgaat van het feit dat cliënten van elkaar verschillen op kenmerken als sekse, leeftijd, leefsituatie, werk- en inkomenssituatie, opleiding en etnische afkomst, zonder dat hij daarmee afbreuk doet aan de uniciteit van elke cliënt. Aan de ene kant moet hij geen algemeen, ongedifferentieerd sjabloon op zijn cliënten leggen. Aan de andere kant is een eenzijdige categoriale aanpak, uitgaande van universele kenmerken van groepen individuen, evenmin

wenselijk. Dit leidt tot een generaliserende aanpak van cliënten en biedt weinig ruimte aan hun persoonlijke eigenschappen.

Een manier om in het beoordelen van individuele situaties recht te doen aan diversiteit is professionalisering. Een consulent wil graag een goede prestatie leveren, resultaat van zijn inspanningen zien en trainen voor een beter resultaat. Er is sprake van professionalisering in de zin van accumulatie van kennis, zoals achtergrond kennis over mensen uit diverse culturen en het leren van nieuwe methodieken, zoals interculturele communicatie.

1.2 Werken als consulent binnen een multiculturele samenleving

Consulenten hebben in hun werk direct met mensen te maken. Afhankelijk van de sector waarin de consulenten werkzaam zijn, worden deze mensen cliënten, patiënten, bewoners, burgers of leerlingen genoemd. Binnen MEE worden de mensen als cliënt of klant betiteld. De term cliënt wordt gebruikt om aan te geven dat er sprake is van een relatie tussen een burger die een dienst of hulp nodig heeft en een dienstverlener die aan deze vraag probeert te voldoen. De consulent levert een dienst voor een cliënt, zoals verbetering van de gezondheid of het wel bevinden, handhaving van de veiligheid of vergroting van kennis. Dit kan men bereiken door middel van hulpvraag verduidelijking te achterhalen wat de beperkingen en behoeften van de cliënt zijn en vervolgens de verschillende mogelijkheden te weerleggen om een verantwoorde beslissing te maken. Dit kan ertoe leiden dat de situatie waarin een cliënt verkeer dusdanig wordt veranderd.

Tegelijkertijd levert de consulent een dienst die ten goede komt aan een grotere groep mensen, bijvoorbeeld, ouders, de familie, de werkgever en de omgeving van de cliënt. Op macroniveau levert de consulent een bijdrage aan de samenleving als geheel. Iedereen heeft baat bij goede gezondheidszorg, veiligheid en een hoogpeil van het onderwijs. Het samenlevingsbelang strekt zich daarmee uit tot de toekomstige generaties.

Consulenten worden geconfronteerd met hulpvragers uit diverse culturen en landen. In de naoorlogse jaren betrof het voornamelijk mensen uit de voormalige koloniën, zoals Indonesië. Later ging het om gastarbeiders of buitenlandse werknemers. In Nederland was behoefte aan ongeschoold en laaggeschoold personeel. Er werden mensen geworven in landen waar het economisch klimaat minder gunstig was, zoals Turkije en Marokko.

Verder kwamen er rijksgenoten uit de Antillen en de voormalige kolonie Suriname. In de laatste decennia bestaan de migranten veelal uit vluchtelingen en asielzoekers. De migrantenbewegingen hebben Nederland tot een samenleving gemaakt met een veelheid aan culturen en religies.

Binnen deze multiculturele samenleving wordt van de consulent verwacht dat elke cliënt onder de loep genomen wordt en rekening wordt gehouden met diversiteit tussen de verschillende cliënten.

Wankele waarden; levenskwesaties van moslims belicht voor professionals. Met bijdrage van Abdulwahid van Bommel en zeventien deskundigen uit hulpverlening, onderwijs, zorg en justitie

De consulent dient in zijn benadering van de cliënt en aanpak van zijn problemen of hulpvragen niet alleen oog te hebben voor de achtergronden en de leefwereld van de betrokkenen, maar ook voor hun redenen om te migreren en hun opvattingen over consulenten en hulpverlening. Om op een professionele manier om te gaan met de diversiteit aan cliënten en culturen, is kennis vereist over de diverse migranten, de wijze van communiceren en interpreteren. Ongeacht de eigen afkomst dient de professional kennis te bezitten over meerdere culturen en religies. Ik heb er voor gekozen in te gaan op de Surinaamse cultuur.

HOOFDSTUK 2: SURINAME

Dit onderzoek gaat over dienstverlening aan mensen van Surinaams afkomst. Ik ben van mening dat men voor het lezen van het verslag eerst wat informatie over het land, de geschiedenis, migratie de bevolkingsgroepen de talen van Suriname maar ook de relatie tussen de verschillende bevolkingsgroepen en het geloof moet hebben gelezen. Om je in een ander te verdiepen, is het een pre als men over achtergrond informatie beschikt.

2.1 Het land

Suriname is een onafhankelijke republiek aan de noordkust van Zuid-Amerika, 163820 km², met als hoofdstad Paramaribo.

Suriname grenst in het noorden aan de Atlantische Oceaan, in het zuiden aan Brazilië, in het oosten aan Frans Guyana (grensrivier is de Marowijne en wel de middenas van de rivier) en in het westen aan Guyana (grensrivier is de Corantijn en wel de linker oever, de hele Corantijnrivier) is dus Surinaams grondgebied en verder de New river of Nieuwe rivier

Suriname heeft een typisch tropisch regenwoudklimaat. De droogste maanden zijn september en oktober. Er is een dubbele regentijd: een kleine met een maximum in januari en een grote van april tot half augustus. Gemiddeld 1990 mm regen per jaar. De gemiddelde temperatuur is 27°C .

2.2.Korte geschiedenis van Suriname

De oorspronkelijke bewoners van Suriname zijn indianen. Nadat eerst vooral de Spanjaarden en de Engelsen belangstelling voor Suriname hadden getoond, waren het uiteindelijk - in de zeventiende eeuw - de Nederlanders die zich van het land meester maakten en het met behulp van de arbeid van negerslaven gingen exploiteren. Daarbij ging het lange tijd vooral om suikerplantages. Na de afschaffing van de slavernij in 1863 moesten arbeidskrachten in andere delen van de wereld worden geworven, en zo kwam een immigratiestroom uit Azië op gang. In Suriname wonen thans behalve indianen, bosnegers, creolen en Europeanen ook Hindostanen (uit India), Javanen (uit Indonesië) en Chinezen. Creolen zijn afstammelingen van de voormalige negerslaven. De bosnegers stammen af van gevluchte slaven. Door hun geïsoleerde bestaan diep in het oerwoud hebben zij veel elementen van hun Afrikaanse cultuur weten te behouden.

De economie van het land leefde in de twintigste eeuw op door de ontginning van bauxiet. In 1954 kreeg Suriname, net zoals de Nederlandse Antillen, door het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden zelfbestuur binnen het Koninkrijk. In 1975 werd het land onafhankelijk. Met het verkrijgen van die onafhankelijkheid waren de problemen allerminst opgelost, integendeel. In 1980 vond een staatsgreep plaats, in 1982 gevolgd door de executie van een aantal politici, vakbondsleiders, en anderen. De Nederlandse regering schortte haar hulpprogramma op. De strijd tussen het leger en het zogenoemde Junglecommando onder leiding van Ronnie Brunswijk in het oosten van het land droeg natuurlijk niet bij tot verbetering van de toestand. Wel werden in latere jaren weer vrije verkiezingen gehouden, maar de verdere politieke ontwikkelingen hebben nog niet tot een betere situatie geleid. De

sociale en economische ontwikkeling van Suriname is tot op de dag van vandaag in ernstige mate achtergebleven.

2.3 Migratie

Veel Surinamers migreerden vooral in de jaren zeventig naar Nederland, met een hoogtepunt rond 1975, het jaar van de onafhankelijkheid. Nadien is de migratiestroom geleidelijk minder geworden. Er wonen nu ongeveer 320.685 mensen van Surinaamse herkomst (eerste en tweede generatie) in Nederland waarvan 44.285 mensen in Den Haag. (informatie van het CBS in 2003).

2.4 Bevolking

De bevolking vertoont een grote etnische verscheidenheid ten gevolge van de gevoerde koloniale arbeidspolitiek tot instandhouding van de plantagelandbouw. Deze gevarieerdheid heeft geleid tot wat wel wordt genoemd een plurale of gesegmenteerde samenleving waarbinnen diverse etnische groeperingen relatief zelfstandig functioneren, van culturele assimilatie is nog weinig sprake. In de koloniale en postkoloniale periode (d.i. tot eind 1975) is de etnisch-culturele scheiding niet door een effectief nationaal cultuurbeleid tegemoet getreden: de hiervoor benodigde middelen bleven goeddeels achterwege, onder meer door de noodzaak bestedingen te doen in de sociaal-economische sfeer.

Tot dusver heeft zich het streven naar eenheid in verscheidenheid nog slechts in hoofdzaak langs formele weg gemanifesteerd, o.a. door het instellen van officiële feestdagen, waarbij christelijke, hindoeïstische en islamitische feestdagen een plaats kregen naast nationale gedenkdagen als emancipatiedag (1 juli) en onafhankelijkheidsdag (25 nov.). In nationalistische stromingen en binnen de vakbeweging zijn sporen van interetnische groepsvorming aanwijsbaar.

In Suriname worden met de naam **creolen** diegenen aangeduid, die geheel of gedeeltelijk van de negerslaven afstammen. Ze vormen de op een na grootste bevolkingsgroep. Na de afschaffing van de slavernij en het daarop volgende staattoezicht trokken de meeste vroegere slaven naar Paramaribo. Ze zijn daar oververtegenwoordigd zeker 75% woont in Paramaribo. In alle sociaal economische lagen van de samenleving treft men creolen aan.

De sociaal-politieke dominantie van de creolen is in de loop der jaren aangetast door de relatief sterke demografische en sociaal-economische groei van de Hindostanen, die in de stedelijke administratie (35-40% woont in Paramaribo) een plaats naast de Creolen opeisen en een belangrijk deel van de handel in handen hebben. Daarnaast vormen zij de meerderheid onder de kleinlandbouwers.

Hindostanen vormen nu de grootste etnische groep in Suriname. Zij zijn de afstammelingen van de uit Brits-Indië aangevoerde contractarbeiders.

De immigranten hadden na afloop van de contractperiode recht op een kosteloze terugreis naar Brits-Indië. Mensen die daarvan afzagen, konden op gemakkelijke voorwaarden een stuk landbouwgrond kopen of huren op een der Gouvernementsvestigingsplaatsen en als kleinlandbouwer in zijn bestaan voorzien. Zij die overgingen tot het bestaan van

kleinlandbouwer, bleven hun sociale en culturele gewoonten bewaren. Dit zorgde ervoor dat er nauwelijks sprake was van participatie in de Surinaamse samenleving.

Evenals de Hindostanen zijn de Javanen niet meer uitsluitend landbouwers. Er is sprake van een duidelijk proces van sociaal-economische stijging.

De eerste **Javaanse** immigranten waren afkomstig uit het toenmalige Nederlands oost- indie. Zij kwamen op contractbasis om op de (suiker)plantages in Suriname te werken. De meeste Javanen waren werkzaam als kleinlandbouwer, tuinman of ongeschoolde arbeider in Paramaribo. Tijdens de Tweede wereld oorlog vonden vele ook werk in de bauxiet mijnen, die voor de stijgende vraag naar aluminium meer werkgelegenheid boden. Vele Javanen verlieten de districtssamenleving om zich in de mijnbouwdorpen of in en om Paramaribo te vestigen. Een tendens, die ook na de oorlog bleef bestaan.

De **Chinezen** hebben in aanvulling op de Hindostanen een deel van de handel in handen. Zij bezitten een hoog aspiratieniveau voor hun kinderen.

De eerste Chinese immigranten werden in 1853 aangevoerd. Tussen 1858 en 1870 werden de Chinese immigranten aangevoerd uit zuid China.

Na de komst van de contractarbeiders voor de plantage ontwikkelde zich een vrije immigratie. De grote meerderheid ging in de handel, vooral in de distributie; op vrijwel elke straat hoek in Paramaribo stond een "Chinese winkel", overal in de districten kon men er een vinden, soms op de meest eenzame plaatsen. Later gingen de Chinezen zich met de groothandel bezig houden en deden ze hun intrede ook in ander beroepen en in de overheidsdienst.

Omstreeks 1890 lieten de succesvolle winkeliers familieleden uit China overkomen, om hen in de zaken te assisteren. Na enige tijd en ervaring begonnen ze hun eigen zaak en stichtten hun eigen familie gezinsuitbreiding in Suriname, of door het over laten komen van familie uit China in het kader van gezinshereniging.

Deze steeds kleinere groep vanuit China afkomstig leeft nu in een sterk gesloten gemeenschap, waarbinnen ze de eigen taal en cultuur bewaren. Ze trouwen binnen de eigen groep, hebben hun eigen verenigingen en krant.

De **boslandcreolen** zijn afstammelingen van de naar de bossen gevluchte slaven. Ze verschansten zich in het voor de blanken praktisch ontoegankelijke binnenland, langs de bovenloop van de rivieren, achter de stroomversnelling en watervallen. Dit begon al aan het einde van de 17^e eeuw en het begin van de 18^e eeuw. Deze weglopers, of "Marrons" werden al heel spoedig een plaag voor de kolonisten. Ze vormden groepen die de plantages aanvielen, slaven bevrijdden, vrouwen roofden en aldus probeerden wraak te nemen voor de onmenselijke behandeling door de slavenhalers en slavenhouders.

Deze Marrons, die door de militaire expedities voor de kolonisten tot ver in de 18^e eeuw in een staat van voortdurende onrust leefden, wisten niettemin stabiele leefgemeenschappen op te bouwen en groepeerden zich uiteindelijk in een aantal stammen: de Djoeka's of Aucaners, de Saramaccaners, de Matoeraris, de Paramaccaners, de Bonis en de Kwintis.

Rond het midden van de 19^e eeuw waren de vredescontracten met de verschillende stammen gesloten, waarbij de overheid bepaalde bindende afspraken met hen maakte, onder andere dat een vrij en veilig bestaan in hun woongebied werd gegarandeerd, als ze zich hielden aan de met de overheid gemaakte afspraken, terwijl het sluiten van het contract bovendien aangaf, dat de stam door de overheid erkend werd.

De Europeanen en Amerikanen waarvan de meeste niet voor blijvende vestiging naar Suriname kwamen, zijn wat betreft herkomst, religie en cultuur niet als een homogene groep te beschouwen. De overige etnische groeperingen zien het echter meestal wel als een eenheid. Vanuit Europa zijn er vanaf 1845 verschillende migraties naar Suriname gegaan. Een aantal van deze migrantengroepen waren niet opgewassen tegen het leven in een tropisch land. Van het zijn dan ook weinig nakomelingen in de huidige samenstelling van de Surinaamse samenleving terug te vinden.

De in Nederland geboren Europeanen vormen het grootste deel van de huidige groepering. Voor het merendeel waren de Nederlanders in dienst van de overheid, voornamelijk in het onderwijs. Over het algemeen hadden de anderen in de laatste jaren adviserende functies. De nakomelingen van de Nederlandse kolonisten werden: “Boeroes” genoemd.

De Amerikanen kwamen vanaf 1920 naar Suriname. Zij werkten vooral bij de grote Amerikaanse bauxietmaatschappij, de Suralco. Ze leidden een bestaan in eigen kring. Deze steeds kleiner wordende groep is weinig open. Sociale contacten onderhielden ze slechts met de Surinaamse Upper-Ten, bijvoorbeeld op recepties en op het golfterrein. Tegenover de bevolking hebben ze een soort oppervlakkige gemoedelijkheid. Na de revolutie bleef deze geïsoleerde positie bestaan. De bovengenoemde Nederlanders en Amerikanen wonen doorgaans slechts tijdelijk in Suriname en behoeden logischerwijs hun eigen nationaliteit.

2.5 De talen van Suriname

Nederlands is de officiële taal in Suriname. In openbare gelegenheden wordt Nederlands gesproken en op school wordt in het Nederlands lesgegeven. In de dagelijkse omgang echter wordt vaak Sranang tongo gebruikt. Naast Nederlands en Sranang tongo beheersen veel Surinamers een derde taal. De Hindostanen bijvoorbeeld spreken het Sarnami, een taal die verwant is aan het Hindi (Van Bodengraven 1995).

Sranang tongo betekent letterlijk 'de taal van Suriname'. Deze taal bevat Engelse, Nederlandse en Spaanse elementen. Bijvoorbeeld 'Hoeveel kost het?' is in het Sranang tongo 'omeni', hetgeen doet denken aan het Engelse 'how many'. In het Sranang tongo kent men minder woorden voor bepaalde zaken dan in het Nederlands. 'Fotoe' betekent voet. Omdat er geen aparte woorden voor bovenbeen, knie of enkel zijn, gebruiken de Surinamers het woord 'fotoe' ook voor deze lichaamsdelen. Verder valt op dat het Nederlands gesproken door de Surinamers anders klinkt dan het Nederlands gesproken door de Nederlanders. Surinamers hebben bijvoorbeeld een andere zinsmelodie.

2.6 De relatie tussen de verschillende bevolkingsgroepen

De Surinaamse samenleving is een cultureel gevarieerd geheel. De culturen van de verschillende bevolkingsgroepen zijn in beweging; enerzijds veranderen ze, maar anderzijds worden bepaalde elementen in ere gehouden. Door de contacten tussen de culturen ontstaat er langzamerhand een zich ontwikkelende gemeenschappelijke identiteit: een Surinaamse identiteit. De weg naar een dergelijk nationaal gevoel, naar een Surinaamse cultuur is nog lang.

De verschillende bevolkingsgroepen namen hun eigen cultuur mee uit het land van herkomst en ontwikkelde deze verder. In dit cultureel geheel was de Westerse Nederlandse cultuur

dominant. Via de christelijke kerken (zending en missie), het bestuur en de wetgeving, het onderwijs en de massamedia werden de ander culturen door de westerse-nederlandse cultuur beïnvloed. Door de machtspositie, die de westerlingen (historisch gezien) in Suriname steeds hadden, beschouwde men hun cultuur als superieur. Met behulp van deze cultuur kon men toegang krijgen tot de hoogste kringen van Suriname. Geen wonder, dat de andere bevolkingsgroepen zich, wanneer dat mogelijks was, refereerden aan de cultuur van de Nederlanders.

2.7 Geloof

De manier waarop Surinaamse en Antilliaanse ouders met hun verstandelijk gehandicapte kind omgaan en de houding die zij tegenover het kind innemen, is onder andere afhankelijk van hun geloof. Voor de consultants is het daarom belangrijk om enige kennis van de geloofsovertuiging te hebben.

De meeste Surinamers hangen het christendom aan. De Hindostaanse bevolking is merendeel hindoe, 20% is islamiet en een klein deel christen (Gottmer 1995). Naast de christelijke geloofsovertuiging hebben veel Surinamers van Afrikaanse afkomst er nog een geloof bij: winti. Ook de Hindostanen kennen naast hun geloof (het hindoeïsme) en de islam andere vormen van geloofsbeleving.

Dit hoofdstuk geeft inzicht in de verschillende geloofsovertuigingen.

2.7.1 Het christendom

De meeste Surinamers van Afrikaanse afkomst hangen, zoals gezegd, het christendom aan. De kern van het christendom is dat Jezus Christus de mensheid verlost van haar zonden. Door de opstanding van Christus uit de dood is er uitzicht op nieuw leven. In Suriname zijn veel katholieken, maar de evangelische broedergemeente vormt eveneens een grote groep. Het geloof speelt in Suriname vooral bij vrouwen nog steeds een belangrijke rol in het leven. Bij mannen lijkt dit minder duidelijk naar voren te komen. Kerkgang komt bijvoorbeeld bij mannen veel minder voor dan bij vrouwen, voor wie het geloof en de kerk belangrijk zijn wegens de steun die zij eraan kunnen ontleen. Het komt nogal eens voor dat vrouwen in de steek gelaten worden of dat hun partners relaties met meerdere vrouwen aanknopen. De kerk leert dat de man zijn vrouw trouw moet blijven en mede voor de kinderen moet zorgen.

In Suriname winnen andere religieuze stromingen aan populariteit. De pinkstergemeente, Jehova's Getuigen, Mormonen en een veelheid van andere kleine geloofsgroepen krijgen steeds meer leden. Ook onder de Surinamers in Nederland zien we dat zij zich steeds meer aansluiten bij kleine kerkgenootschappen.

Verstandelijk gehandicapten

Het christelijk geloof speelt onder de Surinamers een grote rol. Uit verschillende interviews komt naar voren dat Surinamers geneigd zijn veel dingen die zij in het leven tegenkomen, ook zaken die voor Nederlanders onverklaarbaar zijn, te verklaren. Nederlanders zijn veel nuchterder en zien bijvoorbeeld een ziekte, zoals kanker, als iets dat iedereen kan overkomen. Surinamers denken hier vaak anders over. Elke ziekte, hoe onverklaarbaar ook voor de medici, heeft een verklaring. Verklaringen ontleen zij bijvoorbeeld aan hun geloofsovertuiging, in dit geval het christendom. Zo wordt door sommigen het krijgen van een gehandicapt kind verklaard vanuit het christelijk geloof. Daarom komt wel eens de gedachte bij de ouders op dat zij door God gestraft worden voor het een of ander dat zij verkeerd hebben gedaan. Als straf hebben ze een verstandelijk gehandicapt kind gekregen, denken zij.

Gevolg van deze opvatting kan zijn dat ouders zich schamen voor hun gehandicapte kind. Want de buitenwereld weet nu dat ze 'iets verkeerd' hebben gedaan, waar ze voor moeten boeten. Gevolg hiervan kan zijn dat sommige ouders hun kind zo min mogelijk in contact laten komen met de buitenwereld. In extreme gevallen, die gelukkig niet meer vaak voorkomen, weten de buren niet eens dat er een verstandelijk gehandicapt kind naast hen woont. Een andere mogelijkheid is het kind in een inrichting te plaatsen, zodat anderen niet zien dat men een gehandicapt kind heeft.

Er zijn ook ouders die vanuit het christelijk geloof een andere verklaring voor hun verstandelijk gehandicapte kind geven. Zij zien het niet als een straf van God, maar denken dat God hen uitgekozen heeft om voor dit kind te zorgen, omdat God weet dat deze ouders het goed kunnen. Deze ouders zijn dan ook trots dat ze zo'n kind hebben gekregen. Een groepsleider zei: "Zij zien het alsof God hen heeft uitgekozen om zo'n zware taak op zich te nemen. God heeft hen die zware taak toevertrouwd. Je ziet dan ook dat deze ouders hun kind met veel liefde verzorgen."

Uit interviews kwam naar voren dat ouders hun verstandelijk gehandicapte kind mee naar de kerk nemen, omdat ze soms denken dat het weer beter kan worden als ze offers brengen. Zij denken dat als ze veel bidden hun kind wel beter wordt. Grote frustratie kan natuurlijk ontstaan als ze merken dat hun kind niet 'beter' wordt.

Surinamers vinden de kerken in Nederland doorgaans letterlijk en figuurlijk 'koud'. In Suriname staan de deuren van de kerken wijdopen. Ook ervaart men de Nederlandse katholieke kerk bijvoorbeeld als saai. Men mist het uitbundige en de aansprekende teksten en liederen. In de grote steden als Amsterdam en enkele anderen worden ook diensten in het Sranang tongo aangeboden.

2.7.2 Geloof van Hindostanen

We hebben gezien dat een klein deel van de Hindostanen het christendom aanhangt, 20% moslim is en het grootste deel het hindoeïsme aanhangt. Het hindoeïsme en de islam worden in de volgende paragrafen besproken.

2.7.3 Het hindoeïsme

Er zijn in de wereld ruim 500 miljoen aanhangers van het hindoeïsme, de op twee na grootste wereldgodsdienst. In Nederland waren er in 1998 81.700 hindoes (informatie verkregen van het CBS). De meeste daarvan komen uit Suriname.

Brahman is het alwezen, het eeuwige, overal en altijd aanwezig. Brahman heeft verschillende rollen, met daarbijbehorende taken. Deze rollen manifesteren zich in de goddelijke drie-eenheid Brahma, Vishnu en Shiva, die achtereenvolgens de taak hebben van het scheppende, het onderhoudende en het vernietigende. Brahma, Vishnu en Shiva hebben gemalinnen. Dit zijn een soort echtgenoten die hen in hun taak bijstaan. Lakshmi bijvoorbeeld is de gemalin van Vishnu. Brahma, Vishnu en Shiva kunnen ook andere gedaanten aannemen (incarneren). De incarnaties van Vishnu (bijvoorbeeld Rama) zijn er om de mensheid te helpen. . Een *pandit* (priester) zei dat je het hindoeïsme eigenlijk moet zien als een regering met verschillende ministers. De regering is dan de god en de ministers zijn de verschillende gedaanten die de regering, de god vertegenwoordigen. Als je bijvoorbeeld iets van de regering gedaan wilt krijgen op het gebied van onderwijs, dan wend je je tot het ministerie van Onderwijs. Zo is het bij het hindoeïsme ook. Wil je bijvoorbeeld meer welvaart, dan bid je tot de godin van de welvaart, Lakshmi.

Binnen het hindoeïsme zijn twee stromingen: de *Sanatan Dharm* (circa 83 % van de hindoes) en de *Arya Samaj* (circa 17% van de hindoes). Er zijn veel overeenkomsten tussen beide stromingen en een paar verschillen (Van der Weyde 1988). Hier wordt het hindoeïsme vanuit de Sanatan Dharm gesproken en wordt aandacht besteed aan de overeenkomsten.

Het hindoeïsme noemt men ook wel Sanatan Dharm. Sanatan betekent eeuwig. Dharm betekent universele wet. Sanatan Dharm betekent dus eeuwige en universele wet. De belangrijkste elementen van het hindoeïsme zijn (Van der Weyde 1988):

- Karma
- Dharma
- Verlossing uit het lijden

Karma

Alles wat een mens in zijn leven doet en denkt, heeft consequenties. Men noemt dit de leer van *karma* (letterlijk: handelingen die consequenties hebben). Het geloof in reïncarnatie hangt sterk met het geloof in karma samen. De terugkeer in een volgend leven wordt bepaald door wat men in het vorige leven gedaan heeft. Wie goed heeft geleefd, krijgt het in een volgend leven beter en wie slecht heeft geleefd, zal het in het volgende leven minder goed hebben. Er zijn vijf niveaus van reïncarnatie: het anorganische, vegetatief, animaal, humaan en kosmisch niveau. Als je bijvoorbeeld slecht hebt gehandeld in je leven, kun je in je volgende leven als dier terugkomen.

Dharma

Dharma betekent 'de eeuwige wet'. Deze wet is overal aanwezig, waardoor alles een geordend geheel is: de maatschappij met haar indeling in klassen, de mensen met hun gedragsregels, de natuur met haar seizoenen. Dharma kan omschreven worden als het complex van gedragsregels waar je je aan moet houden. Allerlei rituelen met betrekking tot het huwelijk enzovoort vallen hier ook onder.

Verlossing uit het lijden

De verlossing uit het lijden wordt gevormd door het steeds weer sterven en opnieuw geboren worden. Door die verlossing wordt uiteindelijk de vereniging van de mens met God bereikt. Hoe komt die verlossing tot stand? Door drie middelen: kennis en inzicht, overgave aan God, en het handelen in overeenstemming met de voorschriften van de eeuwige wet, de Dharma. Als een hindoe zich aan deze drie voorschriften houdt, wordt hij uiteindelijk bevrijd van de steeds terugkerende reïncarnaties en bereikt hij aldus het kosmisch niveau.

In de vele boeken van het hindoeïsme (de Veda's) kan men lezen wat de belangrijke rituelen en gebruiken zijn bij gewichtige gebeurtenissen in het leven. Deze boeken worden uitgelegd door de hindoe priester, de pandit. Zulke priesters bestaan ook in Nederland.

Het leven wordt door hindoes in fasen ingedeeld. Deze fasen worden door rituelen gemarkeerd. De Surinaamse hindoes nemen niet alle Indiase rituelen in acht. De belangrijkste rituelen zijn (Slomp 1991, Van der Weyde 1988):

De naamgevingceremonie. Het kind krijgt bij de geboorte twee namen, een astrologische naam en een roepnaam. De astrologische naam wordt alleen gebruikt bij gelegenheden van ceremoniële aard.

Het scheren van het hoofdhaar in het eerste levensjaar. Met dit ritueel wordt het eerste levensjaar beëindigd en wordt het kind opgenomen in de gemeenschap van de hindoes.

De inwijdingceremonie. De inwijding gebeurt alleen bij jongens tussen het achtste en twaalfde levensjaar. Hiermee wordt de eerste levensfase van het kind afgesloten en het kind ingewijd in de volgende levensfase. Deze inwijding gaat weer gepaard met het scheren van het hoofdhaar.

De huwelijksceremonie. De stichting van een gezin markeert het einde van de vorige levensfase. Nog steeds kiezen ouders vaak een partner voor hun dochter, veelal in overleg met haar.

De crematie, om de ziel van het lichaam te bevrijden. In Suriname worden de doden in de open lucht gecremeerd en wordt de as daarna over water uitgestrooid.

Twee belangrijke grote feesten die ook door de hindoes in Nederland worden gevierd zijn *Holi* en *Divali*. Het Holi-feest wordt gevierd op de eerste dag van de maand *chait* (maart/april), als afsluiting van de laatste maand van de hindoekalender. Met dit feest viert men dus het hindoenieuwjaar. De betekenis van dit feest is de overwinning van het goede op het kwade. De avond ervoor wordt een pop van stro (*Holika*) op een brandstapel verbrand als symbool voor de overwinning op het kwade. Tevens bevordert het feest de gelijkheid. Het doet een beetje denken aan carnaval, met veel kleuren en geuren, zang en dans, en ook drank, het gooien met confetti en reukwater.

Het Divali-feest is een lichtfeest. Het begint op de dag van de nieuwe maan van de maand *katik* (oktober/november). Divali is een van de belangrijkste hindoe feesten, waarbij de overwinning van het goede op het kwade, van het licht op de duisternis wordt gevierd. Het is het feest van de godin van de voorspoed, Lakshmi. Aan haar wordt in gebeden gevraagd om geluk, rijkdom en voorspoed. Tijdens het bidden steekt men veel lichtjes aan.

Men gelooft dat Lakshmi elk huis bezoekt waar lichtjes branden. Op dit feest wordt uitsluitend vegetarisch gegeten en er wordt geen alcohol gedronken.

Verstandelijk gehandicapten

Hindostaanse ouders verklaren het hebben van een verstandelijk gehandicapt kind soms verklaren vanuit hun geloof. Vanuit het karma (handelingen die consequenties hebben) wordt

verstandelijk gehandicapt zijn gezien als het slecht gehandeld hebben van het kind in het vorige leven, waar het kind nu voor moet boeten in de vorm van een verstandelijke handicap. Het kind is dus verantwoordelijk geweest voor zijn eigen daden uit het vorige leven en is nu als straf als gehandicapt kind op aarde gekomen. Ook de ouders kunnen in hun vorige leven slecht gehandeld hebben, waardoor zij een verstandelijk gehandicapt kind kregen. Zowel het kind als de ouders moeten berusten in de situatie en de moeilijke periode doorstaan om zichzelf weer te reinigen en na hun reïncarnatie een beter leven te krijgen en uiteindelijk het kosmisch niveau te bereiken. Vanuit dit oogpunt is euthanasie dan ook verboden.

De berusting die de ouders hebben kan er in sommige gevallen toe leiden dat er ouders zijn die inactief zijn ten opzichte van hun gehandicapte kind. Ze zullen niet zo snel geneigd zijn hun kind bijvoorbeeld nieuwe vaardigheden aan te leren, omdat ze het karma anders zouden kunnen tegenwerken. Deze gedachte komt echter maar zelden voor, zei de geïnterviewde. Aan de andere kant is het vanuit de Dharma (het complex van gedragsregels) de plicht van de familie om medelijden met het gehandicapte kind te hebben en het kind liefde te geven. Dit is nodig om in een volgend leven als mens terug te kunnen keren. Je ziet dan ook dat veel Hindostaanse ouders hun kind met veel liefde bejegenen.

Het is belangrijk om als groepsleider op de hoogte te zijn van de belangrijkste geloofsgebruiken, zoals in het voorgaande beschreven. Daarnaast is het van belang dat de verstandelijk gehandicapte, indien daaraan behoefte bestaat, de gelegenheid krijgt tot het beoefenen van zijn geloof, bijvoorbeeld door het bezoeken van een gebedsruimte.

2.7.4 De islam

Islam houdt in overgave: aanvaarding, onderwerping aan Allah, te (enige) God, en aan zijn geboden. Het betekent ook vrede, die men verkrijgt door opvolging van die geboden. Gehoorzaamheid aan Allah kenmerkt de ware moslim. De profeten die Allah uitstuurde, verkondigden het geloof in hem en de gehoorzaamheid aan hem. De laatste profeet was Mohammed. Het boek waarin Allah door middel van Mohammed verkondigde hoe de mens heeft te leven en te gehoorzamen is de koran, waarvan elk woord is ingegeven door Allah. De moslim vindt daarin hoe hij moet leven, met zijn familie en andere mensen moet omgaan, hoe hij een goed mens kan worden. De moslim dient niet alleen in de koran te geloven, maar die ook in de praktijk te brengen en hem dagelijks te lezen. Allah dwingt hem daartoe niet, maar als hij aan dat alles voldoet zal hij in het paradijs komen. Volgt hij niet Allah maar de duivel dan zal hij naar de hel gaan. Het leven na de dood is een element in het geloof van de moslim.

De islam wil dat alle mensen op de juiste manier geloven en handelen. Er zijn vijf zuilen waarop de islam rust:

1. het geloof (de moslim belijdt zijn geloof en handelt ook naar zijn geloof);
2. het gebed (de moslim bidt vijf keer per dag, thuis of in de moskee);
3. de armenbelasting (men moet zijn rijkdom delen met de armen en behoeftigen);
4. het vasten (elke volwassene moet de negende maand van de islamitische kalender de ramadan volgen, waarbij men van zonsopgang tot zonsondergang niet mag eten en drinken. Redenen hiervoor zijn onder andere het reinigen van lichaam en geest, en het voelen van wat arme mensen voelen);
5. de bedevaart (elke moslim die het zich kan veroorloven moet minstens een keer in zijn leven de bedevaart naar Mekka ondernemen).

De islam kent ook geboden, die in de koran beschreven staan. Een gebod is bijvoorbeeld: 'U zult u aan uw gegeven woord houden.' Naast de geboden kent de islam ook nog raadgevingen (soenna). Dit zijn voorbeelden van de profeet en zij dienen als richtlijnen. Er staat bijvoorbeeld in hoe gebeden en gevast moet worden.

Reinheid is voor moslims belangrijk. In de koran staan regels met betrekking tot reinheid. Moslims wassen zich bijvoorbeeld voor het bezoeken van de moskee (handen, voeten, hoofd). Dit wassen heeft ook een symbolische betekenis. Een belangrijke islamitische traditie die met reinheid te maken heeft is de besnijdenis. Islamitische jongens worden tussen hun tweede en achtste levensjaar besneden. Vaak worden islamitische jongens die in Nederland wonen in hun land van herkomst besneden. Ook in Nederland vindt besnijdenis plaats, bijvoorbeeld in het ziekenhuis door een medisch specialist; een chirurg of een uroloog. Ook vindt de operatie wel thuis of in de moskee plaats. Door de besnijdenis treedt een jongen toe tot de wereld van de mannen (van Es 1995). De islamitische Hindostanen hebben twee belangrijke feesten die ook in Nederland worden gevierd: het suikerfeest en het offerfeest. Het suikerfeest is het feest waarmee de ramadan wordt afgesloten. Het duurt drie dagen en er worden veel zoete dingen gegeten. Vrouwen kleuren hun haar, handen en voeten met henna. Door het offerfeest geeft men blijk van zijn geloof in Allah. Het wordt gevierd met het slachten van een dier, vaak een schaap. Een deel van het vlees wordt aan de armen gegeven.

Verstandelijk gehandicapten

Voor een moslim kunnen, vanuit zijn geloofsovertuiging, twee aspecten bij ziekten en andere vormen van tegenspoed belangrijk zijn.

In de eerste plaats geven ziekten en andere vormen van tegenspoed mogelijkheden voor een goed leven na de dood: hoe meer tegenspoed in het aardse leven, hoe beter de plaats in het hiernamaals. Maar ook kan het zijn dat ziekte en tegenspoed juist veroorzaakt worden door slecht gedrag; zij kunnen dan iemand aanzetten tot beter gedrag (Qadri 1995).

" Het zijn factoren die buiten de mens om liggen die de oorzaak hiervoor zijn. Men gelooft dus niet, zoals in het hindoeïsme, dat men in een vorig leven slecht heeft geleefd en daarom als verstandelijk gehandicapt kind terug is gekomen. Noch gelooft men dat de ouders in het vorige leven slecht geleefd hebben en daarom in dit leven een verstandelijk gehandicapt kind hebben gekregen. Het feit dat ouders een gehandicapt kind hebben gekregen is een puur natuurlijk iets, dat buiten de ouders ligt. "

Vanuit de islam gelooft men niet dat een gehandicapt kind beter kan worden door bijvoorbeeld te bidden. Wel gaan ouders voor geestelijke steun naar de imam. De koran wordt dan gelezen en er wordt soms een amulet met daarin het gebed uit de koran om de hals gehangen."

Een goed moslim dient 2,5% van zijn inkomen te besteden aan zieken, gehandicapten en armen. Dus ook verstandelijk gehandicapten moeten geholpen worden door de moslims. Maar het is niet alleen een financiële kwestie, er zitten ook ethische kanten aan: men behoort nu eenmaal aan zijn medemens te denken en hem te helpen.

Kinderen, zieken en gehandicapten hoeven de ramadan niet uit te voeren. Dit geldt dus ook voor verstandelijk gehandicapten. Gehandicapten hoeven, als zij er niet toe in staat zijn, niet vijfmaal per dag te bidden.

2.7.5 Winti

Naast het christelijk geloof speelt winti een belangrijke rol bij de Surinaamse bevolking. Winti is ontstaan uit elementen van verschillende Afrikaanse godsdiensten (Gottmer 1995) en werd vanuit Afrika door de negerslaven meegenomen naar Suriname.

Het Surinaamse woord *winti* betekent: wind, bezetenheid, geest. Mungra (1994) definieert winti als "een religieus verschijnsel waarbij psychologische processen als inbezitname een cruciale rol spelen. In die processen manifesteert het onbewuste deel zich op zeer nadrukkelijke wijze en neemt de controle over het bewuste; daarbij treden er genezingsprocessen bij het individu op.

Bij winti gelooft men dat er een bovennatuurlijk opperwezen is dat het geheel, de kosmos in vijf delen heeft ingedeeld: lucht, aarde, bos, water en het ondergrondse, het deel waar de doden zich bevinden. Daarnaast is er een godenwereld met 'hoge' en 'lage' goden. De 'hoge' goden zijn de god van de lucht, de god van de aarde, de god van het bos en de god van het water. Deze goden worden door winti-aanhangers geëerd, bijvoorbeeld door het dragen van sieraden. Voor elke god is er een speciale ketting, en er is ook een ketting om alle goden tegelijk te vereren.

De lage goden zijn de winti, de geesten die zich op verschillende manieren manifesteren. Zo heeft ieder mens één of meerdere eigen geesten, de persoonlijke winti. Deze moeten gerespecteerd worden, bijvoorbeeld door met hen te praten en naar hen te luisteren. Als je je winti goed onderhoudt blijven alle problemen of ziekten weg, omdat je winti je dan beschermt. Als je je winti echter verwaarloost, kan deze boos worden en zo juist ziekte of problemen veroorzaken. Om je winti goed gestemd te houden bestaan verschillende rituelen. Zo is er een wassing waarbij geurige kruiden worden gebruikt of er wordt een maaltijd met smakelijke gerechten voor de winti gemaakt. Ook worden er 'wintipre's' gehouden waarbij op muziek met een speciaal ritme gedanst wordt, waarbij mensen in trance raken en zo de winti worden opgeroepen. Hierbij wordt de mens verenigd met zijn winti.

Volgens het winti-geloof hebben ziekten en problemen bovennatuurlijke oorzaken. Problemen en ziekten kunnen bijvoorbeeld ontstaan doordat de winti niet goed onderhouden is, zoals eerder werd genoemd. Of bijvoorbeeld door het boze oog waardoor baby's en kleine kinderen ziek kunnen worden. Ook kan de geest van een overledene kwaad doen bij de familie. Zwarte magie van anderen kan mensen ook ziek maken of voor problemen zorgen. Men is al gauw bang en alert voor het kwaad van anderen. Zo vertelde een Surinaamse vrouw dat ze haar pen op haar werk een week was kwijt geweest, maar dat de pen na een week weer op haar bureau lag. Ze zei de pen niet meer te gebruiken omdat ze dacht dat iemand 'iets op die pen had gedaan', waarmee ze zwarte magie bedoelde.

Bij ziekte of problemen kan men een *loekoeman* (ziener) inschakelen om erachter te komen wat de oorzaak van het probleem is en wat er aan gedaan moet worden. De loekoeman roept de winti op die hem dit kan vertellen. Als de oorzaak en wat er gedaan moet worden duidelijk zijn, raadpleegt men een *bonoeman* (genezer) die het advies opvolgt. Deze roept dan bijvoorbeeld een winti op om hem eer te bewijzen of hij doet een rituele wassing. Het is ook mogelijk om zowel loekoeman en bonoe-man tegelijk te zijn. Dat betekent dat persoon in kwestie vast stelt wat er met de persoon aan de hand is en deze vervolgens ook geneest.

De problemen die winti aangeven kunnen van alles zijn. Het kan bijvoorbeeld zijn dat de persoonlijke winti van de persoon niet goed onderhouden is waardoor de winti moe of zelfs boos is geworden. Hierdoor is de persoon ziek geworden.

Ook kunnen de problemen generaties teruggaan. Bijvoorbeeld een voorouder die een tapijtslang heeft gedood. In de tapijtslang kan een natuurgeest zitten die de persoon dan achternagaat en zo ziekte kan veroorzaken. Ook kan het zijn dat de burens kwaad zijn op de persoon en daarom boze geesten op hem/haar hebben afgestuurd. Normaal beschermt je persoonlijke winti je hiertegen, maar als je winti moe is geworden of boos op je is, helpt hij je niet meer. Dan word je ziek of ga je zelfs dood."

Om beter te worden moeten bepaalde handelingen verricht worden: Wat moet de persoon doen om weer beter te worden? Er moet dan een loekoeman en boenoeman aan te pas komen.

De winti van de loekoeman vraagt aan de winti van de persoon wat deze wenst. Vaak gaat het erom een aantal dingen voor de persoonlijke winti te doen om deze weer goed te stemmen en energie te geven. Lekker eten en sieraden zijn dan dingen die de winti vaak wil, of een bad met kruiden. De persoon moet dan zelf de sieraden omdoen."

Een boenoeman doet bijvoorbeeld de badingen, die onder andere in het bos kunnen plaats vinden op speciale plaatsen. De persoon wordt met allerlei kruiden die bij de winti passen gewassen. Dat wassen heeft eigenlijk twee betekenissen. Aan de ene kant is het doel de duivel/ het kwade weg te wassen en aan de andere kant is het bedoeld om de winti weer meer kracht te geven om de persoon goed te kunnen beschermen. Vaak wordt er met de hele familie tegelijk gebaad, omdat problemen vaak in de hele familie zitten. " ~

Winti is in Suriname een 'achterafgodsdienst': op het voorerf beoefend men het christendom en op het achtererf de winti. Christendom en winti lopen vaak door elkaar heen.

Ook in Nederland is sprake van winti. Op markten in de grote steden kan je bijvoorbeeld alles kopen voor de rituelen, bijvoorbeeld reinigingszout (om het lichaam te reinigen) en blauwsel (ter bescherming tegen het kwade). Sommige kruiden en planten die bij de rituelen gebruikt worden zijn in Nederland geplukt. Andere kruiden en planten vind je hier niet en men laat die dan ook uit Suriname komen. Sommige rituelen kunnen alleen in Suriname plaatsvinden, wanneer de winti dit voorschrijft. In Nederland zijn ook loekoemannen en bonoemannen werkzaam. Van hun diensten wordt soms ook door bijvoorbeeld ziekenhuizen tegen betaling gebruikgemaakt.

Verstandelijk gehandicapten

Verklaringen voor ziekte worden soms vanuit het winti-geloof gegeven. Bij sommige Surinamers leeft, de gedachte dat als men niet goed zorgt voor zijn persoonlijke winti, de kans bestaat dat deze boos wordt en allerlei rare dingen gaat doen met vreselijke gevolgen. Zo wordt bijvoorbeeld gedacht dat men een verstandelijk gehandicapt kind kan krijgen om dat ze hun persoonlijke winti niet goed behandeld hebben. Er zijn dan ook ouders van verstandelijk gehandicapte kinderen die allerlei rituelen uitvoeren om hun persoonlijke winti weer goed te stemmen. Ze gaan naar een wintitherapeut in de hoop dat als de persoonlijke winti weer goed gestemd is, hun kind 'beter' wordt. Grote frustratie kan uiteraard ontstaan als ouders merken dat hun kind niet beter kan worden.

Zorg in kleur. Saskia van der Weel
De Surinamers. Joan M. Ferrier
Internetpagina: www.Suriname.nl

HOOFDSTUK 3: CULTUUR EN COMMUNICATIE

Cultuur is een begrip dat veel wordt gebruikt als het over mensen van andere culturele afkomst gaat. De mensen houden zich aan hun eigen cultuur etc.

In dit hoofdstuk ga ik in op het begrip “cultuur”. Wat is cultuur eigenlijk, hoe ontstaat cultuur?

3.1 Het begrip cultuur

Cultuur bestaat zelf niet. Het wordt zichtbaar in het dagelijkse handelen van mensen: in hun communicatie, hun arbeid en in hun sociale activiteiten. In de persoonlijke beleving van mensen is cultuur niet tastbaar. Wanneer we iets willen zeggen van de invloed die cultuur op ons heeft, vertellen we over onze autobiografie en over ons referentiekader.

Het begrip cultuur wordt als beschrijvende term gebruikt. Het wordt gebruikt om vanuit een waarnemersstandpunt sociale systemen te beschrijven. Mensen worden geboren en groeien op binnen allerlei sociale systemen als familie, straat, school, de buurt, stad, streek en samenleving. Binnen elk van die sociale systemen bestaat een voorgestructureerde sociale orde. Het samenleven en samenwerken binnen zo’n sociaal systeem is op een bepaalde wijze georganiseerd, het verloopt op een bepaalde wijze. Om dit samenleven en samenwerken op die bepaalde wijze mogelijk te maken, bestaat binnen elk sociaal systeem een cultuur.

“Cultuur, de gemeenschappelijke wereld van ervaringen, waarden en kennis, die een bepaalde sociale eenheid kenmerkt”

Deze gemeenschappelijke wereld van betekenissen hebben de mensen binnen een bepaald sociaal systeem in de loop van de tijd met elkaar opgebouwd. Ze verwerven het van elkaar en hanteren het in hun dagelijks leven.

Cultuur is niet alleen verbonden aan een bepaalde nationale samenleving of etnische groep. Mensen vormen met elkaar verschillende sociale systemen en binnen elk sociaal systeem reproduceren en produceren ze cultuur.

3.2 De inhoud van cultuur

Cultuur, de gemeenschappelijke wereld van betekenissen van een bepaald sociaalsysteem, omvat volgens Tennekes en Hofstede de volgende elementen:

De taal die binnen het sociaal systeem gehanteerd wordt waar men in verkeerdt. Ieder sociaal systeem kent een eigen taal, het zij vakjargon van beroepsgeroeven, of de bedrijfstaal van een onderneming die zich kenmerkt door bepaalde vaktermen, een bepaalde omgangstaal en een bepaald soort humor. In de taal die het sociaal systeem spreekt, weerspiegelen de kennis, waarden en normen.

De kennis die de mensen van de hen omringende wereld hebben vergaren. Ten eerste is er de alledaagse kennis van hoe het eraan toe gaat binnen het betreffende sociale systeem. Voor een sociaal systeem als een gezin gaat het hier bijvoorbeeld om vragen als: hoe is de hiërarchie, wat zijn de huisregels, hoe is de verhouding ouder kind, hoe is de verhouding tussen man en vrouw, heb je te maken met gezinskluwen of los zand gezins, is het collectief gezin, of een gezin waar men heel individualistisch bezig is.

Verder zijn er de wetenschappelijke kennis en de algemene opvattingen die er binnen dat sociale systeem bestaan over allerlei levensterreinen als mannen- en vrouwenrollen, relaties geloof, gezondheid, opvoeding, onderwijs en arbeid.

De waarden en normen die de mensen hanteren. Waarden zijn aannamen van mensen van wat zij belangrijk, goed, mooi, gezond, passend en juist vinden. Wat is belangrijk in het bestaan van dit sociale systeem, waar gaat het om in dit sociale systeem? Wat mogen mensen denken, voelen zeggen en doen?

Waarden beïnvloeden in sterke mate het doen en laten van mensen. Er wordt gezegd dat het heel logisch is dat jongeren voor zichzelf mogen beslissen over hoe zij hun leven willen inrichten. Daarnaast wordt er ook gesuggereerd dat het normaal is dat kinderen zich kritisch tegenover hun ouders opstellen. Normen zijn maatstaven voor goed of slecht gedrag. Normen geven aan hoe de leden zich dienen te gedragen ten opzichte van anderen en ten opzichte van de natuur.

Symbolen, rituelen en helden van een sociaal systeem. Symbolen kunnen vlaggen zijn, afbeeldingen, haardracht, kleding en statussymbolen. Rituelen zijn onder andere begroetingswijzen, feesten ceremoniën, religieuze en ander sociale activiteiten zoals vergaderingen. Helden zijn mensen met hoog aanzien binnen een bepaald sociaal systeem, dit kunnen leiders, martelaren, sterren en idolen uit de amusements-, fantasie- stripwereld en sport zijn.

Bovenstaande vijf culturele elementen hebben mensen nodig om binnen een sociaal systeem naar behoren te kunnen functioneren. Het is de uitrusting die men nodig heeft om het leven te leven.

3.3 Ontstaan van cultuur

Ieder sociaal systeem bevindt zich in een bepaalde omgeving. De concrete inhoud van een cultuur ontstaat in de voortdurende communicatie tussen de mensen en hun omgeving. Mensen creëren in de communicatie over en weer met hun sociale en fysieke omgeving voortdurend allerlei betekenissen. Ze ontwikkelen gemeenschappelijke kennis, meningen en waardeoordelen over de hen omringende werkelijkheid. Binnen een sociaalsysteem ontstaat zo in de loop van de tijd een cultuur. Deze cultuur wordt door de nieuwkomers opnieuw verworven en evolueert zich steeds verder in het concrete handelen van mensen. De evolutie van een cultuur is bijvoorbeeld zichtbaar in de drastisch veranderde kennis van en omgang met de natuur binnen verschillende sociale systemen.

De betekenisgeving aan de omgeving verloopt in een wisselwerking tussen de mens en zijn omgeving. De omgeving heeft hierbij een sterke invloed op de betekenisgeving van mensen. Verschillen in de omgeving en de unieke betekenisgeving van elk mens leiden tot cultuurverschillen. Hieronder een voorbeeld hoe een verschil in omgeving geleid heeft tot een verschil in betekenisgeving.

Een bekend voorbeeld van een cultuurverschil is het omgaan met tijd.

De wijze waarop mensen binnen sociale systemen met tijd omgaan, zien we uitgedrukt in hun taalgebruik. Er zijn sociale systemen waarin tijd voor de meeste mensen kostbaar is. Tijd is in

deze sociale systemen geld; een karwei kan tijdrovend zijn. Mensen kunnen tijdgebrek hebben, in tijdnood komen, deadlines hebben, tijd verspillen en te laat komen. Binnen deze sociale systemen staat activiteit, het “doen” centraal. Vergelijk de begroeting: “How do you do” en “Hoe staan de zaken?”

Veel mensen verdragen de tijd alsof het een kwelling is die ze moeten zien te verkorten. Zij gebruiken de uitdrukking: de tijd doden. Ten aanzien van deze wijze met tijd omgaan merkte iemand eens op dat Nederlanders weliswaar horloges hebben maar geen tijd. “In Afrika”, zie hij, “hebben de mensen geen horloges, maar wel tijd”.

Er zijn ook sociale systemen waarin mensen overwegend de tijd respecteren. Ze zijn van mening dat ze de tijd niet moeten verstoren door hem op te jagen. Dingen gebeuren en komen, wanneer de tijd er rijp voor is en als iedereen zover is. Komt tijd komt raad, wordt er in deze sociale systemen gezegd.

Sommige talen kennen geen woorden voor “te laat” en voor “wachten”. De betekenis die mensen geven aan het begrip tijd hangt samen met de omgeving waarin mensen verkeren of verkeerd hebben.

Verschillen in klimatologische omstandigheden en beschikbare voedselbronnen zijn een mogelijke verklaring voor het feit dat mensen in verschillende samenlevingen anders met tijd omgaan. Of mensen bijvoorbeeld het hele jaar door kunnen vissen, jagen, zaaien en oogsten of dat ze maar een seizoen hebben om te zaaien en een seizoen om te oogsten, heeft wellicht invloed op hoe mensen met tijd omgaan. Verder kunnen sociaal economische omstandigheden zodanig zijn dat mensen sterk op elkaar aangewezen zijn en ze daardoor groot belang hechten aan de betrekkingen met anderen. Het hoge prioriteit geven aan zijn sociale relaties is weer van invloed op het omgaan met tijd. Een persoon komt bijvoorbeeld ergens te laat, omdat iemand onverwacht een beroep op hem doet.

3.4 Verschillen in culturele waarden

Door de invloed van verschillen in sociale en fysieke omstandigheden en in sociaal economische processen ontstaan verschillen in culturen van sociale systemen.

Deze verschillen zijn bedoeld om te laten zien hoe verschillend de waarde kan zijn die groepen en unieke personen hechten aan fundamentele menselijke thema's. De verschillende waarden oriëntaties horen niet aan landen of etnische groepen gekoppeld te worden. Het wij- en groepsgevoel bijvoorbeeld, dat vaak wordt toegeschreven als een typisch kenmerk van de allochtone groepen in Nederland, is ook terug te vinden in de Nederlandse dorpsgemeenschappen. In veel organisaties zoals politiekorpsen of tuinderorganisaties kenmerken zich door een sterk wij- en groepsgevoel.

Interculturele gespreksvoering Edwin Hoffman en Willem Arts, Bohn Stafleu Van Loghum

HOOFDSTUK 4: SURINAAMSE COMMUNICATIEPATRONEN

Als consulent is het handig om te weten met welke taal de Surinaamse cliënten zijn grootgebracht. Daarnaast is het van belang kennis te hebben van de communicatiepatronen die binnen de cultuur gehanteerd worden. In dit hoofdstuk ga ik in op de verschillen in communicatie tussen Nederlanders en Surinamers. Ik licht ook toe waar de consulent in het contact tussen cliënt en familie wat betreft communicatie tegen aan kan lopen en hoe hij daar het beste mee kan omgaan.

4.1 Gebruik van weinig woorden

Surinamers zeggen vaak dingen met weinig woorden. Waar Nederlanders twintig woorden gebruiken om iets te zeggen, hebben Surinamers er soms maar vijf nodig. Door Nederlanders wordt dit vaak geïnterpreteerd als nors of chagrijnig gedrag. Dit is het echter niet. Met een half woord legt men elkaar iets uit of vertelt men elkaar iets. De Surinamers voelen elkaar goed aan en weten precies waar de ander het over heeft.

Het gebruik van weinig woorden wordt door sommigen verklaard uit het feit dat de Surinamers zijn voortgekomen uit een volk dat zich in de slaventijd niet mocht uiten.

Surinamers praten niet veel met mensen als ze hen niet goed kennen. Het blijft dan bij oppervlakkige gesprekken. Nederlanders die elkaar leren kennen, beginnen meteen te vragen welke opleiding je doet, welk werk je doet, hoe oud je bent, of je broertjes en zusjes hebt, enzovoort. Stiltes worden als onprettig ervaren. Surinamers stellen niet veel persoonlijke vragen aan elkaar. Ze vertellen meer onpersoonlijke zaken en zijn niet zo bang voor stiltes. Al die persoonlijke vragen van Nederlanders worden door hen eerder ervaren als nieuwsgierigheid dan als interesse.

Ouders hoor je soms tegen hun kind zeggen: "Hou je mond, praat niet met grote mensen", in plaats van: "Kom er gezellig bij zitten en vertel ook eens iets".

Ook opvallend in de communicatie is dat als kinderen een standje krijgen er vaak verder niet over het voorval wordt gesproken. De ouders gaan niet in op de normen en waarden waar het gedragsverbod mee verbonden is. Römer (1981) noemt als gevolg hiervan dat kinderen niet het nodige inzicht ontwikkelen in de normen en waarden waar een bepaald gedragsverbod mee verbonden is.

Verstandelijk gehandicapten

Door dit alles zijn Surinaamse verstandelijk gehandicapten vaak minder mondig dan Nederlandse verstandelijk gehandicapten. Ze kunnen zich mondeling vaak moeilijker uiten.

4.2 Terughoudendheid in het uiten van persoonlijke gevoelens en meningen

Opvallend in de communicatie onder Surinamers is dat men minder makkelijk persoonlijke meningen of ervaringen uit. In Nederland wordt over persoonlijke zaken en ervaringen over het algemeen makkelijker gepraat. Onder Surinamers ligt dat anders, doordat in de communicatie gevoelens van schaamte en verlegenheid op de achtergrond meespelen (Eppink 1981).

Een orthopedagoge zei dat ook persoonlijke gevoelens vaak niet expliciet vermeld worden. Men zegt bijvoorbeeld niet snel: "Ik voel mij zo vervelend vandaag." Men vertelt eerder een anekdote, dus het verhaal dat het gevoel veroorzaakt heeft. Het gevoel wordt niet verwoord, maar de luisteraar moet zelf uit het verhaal opmaken dat de verteller zich beroerd voelt.

Ook kritiek wordt niet zo expliciet geuit. Terwijl men in Nederland gewoon tegen iemand kan zeggen dat deze iets niet goed heeft gedaan, is dit onder Surinamers minder gebruikelijk. Men zegt dingen met een omweg. En het liefst brengt men de kritiek met een glimlach, om toch nog een beetje vriendelijk over te komen.

Verstandelijk gehandicapten

Omdat Surinaamse verstandelijk gehandicapten niet op dezelfde manier hebben leren communiceren als de Nederlandse, zijn ze in veel gevallen minder mondig. In de ogen van de consulenten kan het lijken alsof ze de dingen niet begrijpen. Daar moet rekening mee houden worden.

Deze onmondigheid zien we ook vaak bij de ouders van de verstandelijk gehandicapten. Daar waar Nederlandse ouders erg mondig zijn en zich met alles en nog wat willen bemoeien, houden Surinaamse ouders zich meer op de achtergrond. Het is belangrijk om dit te weten en het niet meteen als 'ongeïnteresseerdheid' te interpreteren.

Het is erg van belang om een goede vertrouwensrelatie met de verstandelijk gehandicapte en zijn familie op te bouwen. Dit omdat Surinamers eerst vertrouwen moeten ervaren binnen een relatie, voordat zij over hun problemen kunnen gaan praten.

4.3 Non-verbale communicatie

Non-verbale communicatie speelt een belangrijke rol binnen de gedachten en belevingswereld van de Surinamer. De communicatie bestaat voor een groot deel uit non-verbale communicatie. Er wordt bijvoorbeeld veel van oogcommunicatie gebruikgemaakt. Men kijkt bijvoorbeeld boos of wijst letterlijk met de ogen iets aan. De Surinamers kennen de *tsjoerie*, een non-verbale uiting waarbij men een afwijzend geluid met de mond maakt. Vooral vrouwen maken ervan gebruik om mannen af te wijzen. Met de armen en de rest van het lichaam maakt men ook duidelijk wat men wil of voelt. Ook bij het uitleggen van bepaalde zaken wordt veel gebruikgemaakt van non-verbale communicatie.

Verstandelijk gehandicapten

De verstandelijk gehandicapten van Surinaamse afkomst zijn ook gewend veel gebruik te maken van non-verbale communicatie. De consulent zal dan ook goed moeten letten op non-verbale signalen van de verstandelijk gehandicapte en meer gebruik moeten maken van non-verbale communicatie. In de Surinaamse cultuur hoe je bij wijze van spreken alleen je ogen groot te maken en men weten precies wat er bedoeld wordt

4.4 Beleefdheid, respect en angst voor gezichtsverlies

Beleefdheid neemt binnen de Surinaamse communicatie een belangrijke plaats in. Zo wordt er bijvoorbeeld 'ja' op bepaalde vragen geantwoord, terwijl eigenlijk 'nee' bedoeld wordt. Er wordt dan uit beleefdheid een positief antwoord gegeven en er wordt niet zozeer op de inhoud van de vraag gelet. Nederlanders echter letten meer op de inhoud van de vraag en stemmen daar hun antwoord op af. Zij antwoorden minder op grond van beleefdheid.

Binnen de communicatie is respect voor ouderen erg belangrijk. Kinderen spreken vaak met twee woorden tegen ouderen: "Ja mevrouw", "nee meneer." Ouderen worden altijd met 'u' aangesproken. Ook het gebruik van 'tante' komt veel voor. Alle oudere vrouwen worden tante genoemd. Deze beleefdheidsvormen zijn bedoeld om het gezag van ouderen aan te geven.

Veel antwoorden worden in vraagvorm gegeven. Als je bijvoorbeeld naar een quiz op de radio luistert en de luisteraar moet raden welke popzanger het was, antwoorden Surinamers vaak met een vraagvorm. Bijvoorbeeld: "Is het niet Mariah Carey?" terwijl de Nederlander zou zeggen "Mariah Carey." Veel van de geïnterviewden zeiden dat men bang is voor gezichtsverlies als men een verkeerd antwoord geeft.

Kinderen kijken een volwassene tijdens een gesprek nooit lang in de ogen. Dit komt voort uit een vorm van respect tegenover de ouderen. Binnen de Nederlandse cultuur wordt het juist als minder respectvol ervaren als je als kind een volwassene niet in de ogen kijkt tijdens het voeren van een gesprek.

Verstandelijk gehandicapten

Consulenten kunnen binnen de hulpverlening geconfronteerd worden met het feit dat de verstandelijk gehandicapte of de familie bepaalde antwoorden op vragen geeft uit beleefdheid. Zo zal een Surinaamse ouder sneller "goed" zeggen op de vraag "hoe gaat het met u?" en "ja" antwoorden op de vraag "bent u tevreden met de verzorging en begeleiding die uw kind hier krijgt?" Via via, bijvoorbeeld van andere ouders, kan de consulent dan te horen krijgen dat de ouders helemaal niet tevreden zijn. De consulent moet in zijn achterhoofd houden dat de ouder uit beleefdheid "ja" zegt, in plaats van dit als achterbaks te bestempelen. Doorvragen, bijvoorbeeld "waarover bent u dan tevreden?" en het letten op non-verbale uitingen kunnen een hulpmiddel voor de consulent zijn om het echte antwoord te achterhalen.

Antwoorden op bepaalde vragen kunnen bij consulenten irritaties opleveren als achteraf blijkt dat de ouder eigenlijk een ander antwoord had moeten geven. Een ouder die "ja" antwoordt op de vraag: "Heeft u het vervoer voor uw kind al geregeld?" terwijl achteraf blijkt dat het vervoer nog niet is geregeld, is hier een voorbeeld van. Doorvragen is ook hier weer een middel om achter het juiste antwoord te komen. Ook in de communicatie met de verstandelijk gehandicapte kan de consulent soortgelijke problemen tegenkomen. Zulk gedrag kan met liegen worden bestempeld.

Interculturele gespreksvoering. Edwin Hofman en Willem Arts
Begeleiding van Antilliaanse en Surinaamse mensen met een verstandelijke handicap. "Zorg in kleur" Saskia van der Weel. Elsevier/ De Tijdstroom

HOOFDSTUK 5: MEE

In dit hoofdstuk geef ik informatie over de instelling MEE te geven, waardoor men inzicht heeft in het doel en de werkwijze van de instelling

5.1 Inleiding

MEE ZHN (Zuid-Holland Noord) biedt in de regio ZHN onafhankelijke, laagdrempelige cliëntondersteuning aan alle mensen met een handicap, functiebeperking of chronische ziekte.

Mee is er voor de cliënt, leeft mee en handelt vanuit die betrokkenheid. Betrokkenheid bij de presentie voor de cliënt staan aan de basis. Het gaat immers om persoonlijke dienstverlening. Die dienstverlening is bovendien professioneel: de dienstverleners zijn goed geïnformeerd, kennen niet alleen de sociale kaart, maar hebben ook toegang en zijn methodische onderlegd om een breed scala van vragen tegemoet treden, rekening houdend met zowel de beperkingen als de mogelijkheden die de verschillende handicaps, stoornissen en chronische ziekten met zich mee brengen.

5.2 Geschiedenis van de instelling en reden van naamsverandering

MEE ZHN, dat voorheen SPD ZHN heette, was van oudsher de belangenbehartiger van mensen met een verstandelijke beperking en hun ouders en naaste familieleden. Enkele jaren geleden zijn ook de mensen met een lichamelijke beperking tot de “doelgroep” gaan behoren. MEE richt zich de komende jaren zal mee zich richten op mensen met een verstandelijke, meervoudige of lichamelijke beperking in afstemming met andere dienstverleners.

MEE nieuwe naam voor SPD

De Sociaal Pedagogische Dienst (SPD) is van naam veranderd. Met de naam MEE wordt beter uitgedrukt wat de organisatie wil zijn: een laagdrempelige voorziening die ondersteuning biedt aan alle mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking, een plaats waar mensen terechtkunnen met vragen en verzoeken om advies of ondersteuning, zonder dat zij een indicatie nodig hebben en zonder lang te hoeven wachten. Op 15 oktober 2003 is Somma - de koepel van MEE organisaties -overgegaan op haar nieuwe naam: MEE Nederland.

MEE is een organisatie in verandering. In de komende jaren zal de dienstverlening van MEE worden uitgebreid naar alle mensen met een beperking. Op dit moment wordt al ondersteuning geboden aan mensen met een lichamelijke handicap en aan mensen met een verstandelijke handicap. In toenemende mate doen ook mensen met een zintuiglijke handicap en mensen met autisme een beroep op MEE. Het is de bedoeling dat de doelgroep wordt uitgebreid naar alle mensen die een beperking ervaren in hun leven.

MEE wil tegemoetkomen aan de behoefte van mensen met een beperking aan een voorziening waar zij snel terechtkunnen met vragen en problemen, een voorziening die hen de weg wijst in het woud van regels en procedures waar ze mee te maken hebben en die hen helpt om de ondersteuning te verkrijgen die zij nodig hebben. Daartoe zal MEE zich gaan toelagen op

dienstverlening met een relatief korte duur en niet meer op langdurige therapeutische hulpverlening. MEE kan wel helpen om deze elders te realiseren.

Om de toegankelijkheid van MEE zo groot mogelijk te maken zal worden gewerkt aan een betere bereikbaarheid voor mensen die ook buiten kantooruren een beroep willen doen op advies of ondersteuning. Voor de dienstverlening door MEE is geen indicatie vereist, de diensten zijn daardoor kosteloos voor de cliënt. Waar intensieve zorg of therapie nodig is verwijst MEE door naar een geschikte instantie, zorgt dat de benodigde hulp wordt geboden en begeleidt de cliënt indien gewenst bij zijn contacten met de zorgverlener.

De naam MEE staat symbool voor de positie die de organisatie heeft gekozen, nl. als laagdrempelig ondersteuner naast de cliënt. De naam drukt uit dat MEE meedenkt, meegaat en meedoet.

Er zijn 31 MEE-organisaties verspreid over het land. Zij zijn allen vanaf 1 januari de nieuwe naam gaan gebruiken. Vanaf 1 Januari gebruikt de Vereniging van MEE-organisaties, voorheen Somma haar nieuwe naam: MEE Nederland. MEE Nederland behartigt de belangen van de regionale MEE organisaties en ondersteunt hen bij de beleidsontwikkeling en –uitvoering. Daartoe houdt de vereniging een landelijk bureau in stand.

5.4 Wat biedt MEE?

MEE ondersteunt u op alle terreinen van het dagelijkse leven. MEE biedt informatie, advies of ondersteuning. U kunt daarbij denken aan bijvoorbeeld:

Vakantieadressen met aangepaste voorzieningen

Adviezen bij de opvoeding van uw gehandicapte kind

Tips en adviezen om uw dagelijks leven zo zelfstandig mogelijk in te richten

Hulp bij het aanvragen van een aangepaste woning of van een persoonsgebonden budget

Ondersteuning bij juridische problemen met bijvoorbeeld gemeente of ziekenfonds

Advies bij persoonlijke problemen

5.3 Hoe werkt MEE?

MEE zoekt samen met de cliënten naar mogelijkheden en houdt daarbij rekening met de beperkingen. De medewerkers van MEE ondersteunen bij het maken van eigen keuzes. De cliënt houdt te allen tijde de regie. Bij MEE werken tal van specialisten bijvoorbeeld op juridisch gebied, waarop een beroep kan worden gedaan. En als dat nodig is dan wijst MEE de weg naar andere instanties. De consultants van MEE kennen als geen ander de weg in de regio. Is het voor de cliënt moeilijk om het kantoor van MEE op te zoeken? Dan kunnen de medewerkers u ook thuis bezoeken.

5.4 Missie

MEE wil de wegwijzer en professioneel bondgenoot zijn voor mensen met een handicap. MEE steunt hen in hun streven zelf de regie over hun leven te voeren en de kwaliteit van hun bestaan te verbeteren. Daarvoor biedt MEE hen op alle levensgebieden persoonlijke ondersteuning op maat, die onafhankelijk is van het zorgaanbod en die direct beschikbaar is. De ondersteuning richt zich ook en even sterk op ouders, verzorgers, familie en andere betrokkenen van de persoon om wie het gaat.

Daarnaast werkt MEE aan voorwaarden in de samenleving om mensen met een handicap “erbij” te laten horen. MEE is de spil in de regio die partijen bij elkaar brengt, samenwerking en afstemming tussen sectoren initieert en netwerken opzet.

Om deze taken professioneel te kunnen uitvoeren, biedt MEE haar medewerkers goede arbeidsvoorwaarden en een werkomgeving waarin zij tot hun recht kunnen komen, met aandacht voor hun persoonlijke ontwikkeling.

HOOFDSTUK 6: HET ONDERZOEK

6.1 Opzet van het onderzoek

Het onderzoek dat ik heb verricht is kwalitatief van aard. Dit houdt in dat ik veel gebruik heb gemaakt van literatuur onderzoek en interviews. Ik heb als dataverzamelingstechniek voor interviews onder consulenten en cliënten gekozen. Met het onderzoek heb ik getracht de beleving en betekenisgeving van de consulenten van MEE en de Surinaamse cliënten te achterhalen. Het ging mij om de manier hoe zij persoonlijk tegen de hulpverlening van MEE ZHN aankijken het en ervaren.

6.2 Onderzoeksmethode van de consulenten

Ik wilde consulenten van MEE ZHN interviewen omdat zij een grote rol spelen in de hulpverlening aan Surinaamse cliënten. Zij zijn degenen die direct in contact staan met de Surinaamse cliënten. Zij kunnen goed aangeven wat de knelpunten zijn in de hulpverlening betreffende deze doelgroep. Hun ervaringen zijn voor mij belangrijk om knelpunten in kaart te brengen.

6.3 Onderzoeksmethode van de cliënten

Om de hulpverlening aan Surinaamse cliënten bij MEE goed in kaart te kunnen brengen achtte ik het noodzakelijk om hun ervaring en beleving te betrekken in dit onderzoek. Op deze manier wil ik inzicht krijgen in de sterke en zwakke kanten van de hulpverlening. Daarnaast was mijn doel om nog onbekende wensen en behoeften van de cliënten bloot te leggen. Door middel van interviews was ik in de gelegenheid zulke vragen te stellen.

6.4 Voorbereiding van het onderzoek

Nadat ik voor mezelf helder had wat voor vragen ik de consulenten zowel als de cliënten wilde stellen, heb ik een brief op gesteld en deze binnen de instelling aan diverse consulenten gestuurd. In deze brief heb ik hen over de opdracht op de hoogte gebracht en tevens voor hun medewerking gevraagd. Om cliënten te kunnen interviewen had ik namen en adressen van Surinaamse cliënten nodig.

Ik heb ervoor gekozen de consulenten eerst te benaderen, zodat zij potentiële cliënten konden benaderen om te informeren of ze bereid waren een interview te geven. Nadat zij instemden en ik hun gegevens van de consulent had ontvangen nam ik zelf contact met hen op.

Ik heb voor deze manier gekozen omdat ik van mening ben dat ik als onbekende de cliënten niet kan overrompelen met een dergelijke vraag.

De brief waarin ik de consulenten benaderd heb is als bijlage aan het verslag toegevoegd.

Bij het verzamelen van de gegevens heb ik gebruik gemaakt van een memo recorder die ik van school heb kunnen lenen. Ik heb de interviews van de consulenten opgenomen, zodat ik bij het uitwerken ervan bij onduidelijkheden een beroep op de cassettebandjes kon doen.

De interviews van de cliënten heb ik bewust niet opgenomen. Ik was al blij dat ze wilden mee werken en wilde het niet moeilijker voor hen maken door het gesprek met een memorecorder op te nemen.

De interviews met de consultants hebben allemaal op kantoor plaatsgevonden. De consultants maakten tijd voor me vrij om interview te geven.

De interviews met de cliënten hebben afwisselend bij de mensen thuis of op kantoor plaats gevonden.

6.4 Analyse van de interviews

Onderstaande antwoorden behoren tot de vragen die ik aan de hand van een interviewlijst van de consulenten en cliënten heb ontvangen. De interviewlijsten zijn als bijlage aan het verslag toegevoegd.

6.4.1 De consulenten

Vraag 1:

Is er een verschil in dienstverlening tussen consulenten die lang en kort in dienst zijn? Hiermee doel ik op de manier waarop de consulent de cliënt benaderd met zijn eigen waarden en normen?

De consulenten zijn over het algemeen van mening dat er een verschil in hulpverlening bestaat tussen consulenten die lang en kort in dienst zijn. Daarnaast is een gedeelte van mening dat er geen verschil zou moeten zijn.

Dit verschil zit onder andere in het normen en waarden patroon van de consulent. Als consulent zijn je houding, mate van inzicht en gedachtegang tegenover de cliënt erg belangrijk.

Als je met vooroordelen en voorveronderstellingen een hulpverleningsrelatie aangaat, geef je jezelf zowel als de cliënt niet de gelegenheid zich te ontwikkelen

Als consulent is het voor een goede hulpverleningsrelatie van belang dat de eigen normen en waarden deels buiten beschouwing blijven. Ze kunnen de hulpverlening namelijk beïnvloeden en tevens tot communicatie problemen, ruis leiden.

Bij dit alles zijn achtergrond als opleiding van de consulent van belang. Bij sommige opleidingen wordt veel aandacht besteed aan interculturele gespreksvoering, wat een pre is als je in een multiculturele samenleving te werk gaat.

Consulenten die lang in dienst zijn zouden ten opzichte van degenen die kort in dienst zijn meer ervaring met in de hulpverlening hebben. Het zou kunnen dat ze vanwege deze reden professioneler te werk gaan dan degenen die kort in dienst zijn. Daarnaast hebben ze vanwege hun leeftijd waarschijnlijk meer levenservaring. Een consulent die gedurende lange tijd met een bepaalde doelgroep te maken heeft, leert uit ervaring hoe je hen het best kan benaderen. Het is namelijk zo, als je een bepaalde situatie of handeling verschillende keren bij verschillende cliënten mee maakt, weet je op een gegeven moment hoe je daar het beste mee om kan gaan. Dit komt door de werk ervaring.

Consulenten die kort in dienst zijn hoeven niet onder te doen van degenen die lang in dienst zijn. Je kunt namelijk kort in dienst zijn en veel werkervaring hebben met mensen met een verstandelijke beperking en veel te maken gehad hebben met andere culturele achtergronden. Een consulent die kort in dienst is en weinig ervaring heeft, zal vanwege onwetendheid in het begin veel moeten opzoeken, dit wordt met de tijd minder, want door ervaring leert men.

Vraag 2:

Is er een verschil in dienstverlening door de vooropleiding die zij hebben genoten? Sommige consulenten hebben een andere vooropleiding dan MWD. In hoeverre zal dit invloed hebben op de manier hoe zij een hulpverleningsrelatie met een cliënt van Surinaamse afkomst aangaan.

Binnen MEE zijn consulenten werkzaam die zowel maatschappelijk werk en dienstverlening(MWD) als sociaal pedagogische hulpverlening(SPH) als vooropleiding hebben genoten.

Als je MWD als vooropleiding hebt genoten, heb je verschillende vaardigheden gericht op het voeren van gesprekken aangeleerd gekregen. Gedurende de opleiding wordt veel aandacht besteedt aan gesprekstechnieken, rapporteren en ontrafelen van problemen. MWD is meer gericht op de vormen van problemen die zich in het dagelijks leven voor doen.

Daar en tegen wordt gedurende de opleiding SPH veel aandacht aan groepsprocessen besteedt. Het is een veel praktischere opleiding, waar hulpverlening centraal staat.

Een gedeelte van de consulenten is van mening dat de vooropleiding wel degelijk van invloed is op de manier van werken. Zij zijn van mening dat het werken als consulent je makkelijker aangaat als je MWD als vooropleiding hebt, vanwege het feit je bepaalde technieken heb aangeleerd waardoor je over meer competenties voor het vak beheerst. Daarnaast zou je wat dienstverlening en dienstgerichtheid beter af zijn met een MWD opleiding.

Verschillende consulenten die zelf een SPH opleiding hebben gevolgd, zijn van mening dat je als consulent toch wat voordelen in het werk hebt. Zo zou je door de ervaring met groepswork een beter totaal beeld van een situatie hebben. Je hebt een praktische opleiding genoten.

Daarnaast is de ervaring om met groepen te werken een pre. Tijdens dat groepswork maak je verschillende handelingen van mensen van andere culturele afkomst mee. Zo viel het op dat het uiterlijk vertoon voor de ouders erg belangrijk was, de ouders namen ook wel eten als ze hun kind kwamen bezoeken. Er werd duidelijk naar voren gebracht dat de beperking de hoofdzaak is en de afkomst op de tweede plaats komt.

Er zijn ook consulenten die van mening zijn dat er geen verschil hoort te zijn. Zij vinden dat het met de persoon zelf te maken heeft. Hoe zie je als consulent iemand van andere afkomst, respecteer je een ander. Daarnaast is de opleiding daar zelf ook verantwoordelijk voor. In deze maatschappij is het van belang dat er binnen de opleiding aandacht wordt geschonken aan hulpverlening aan mensen van andere culturele afkomst, interculturele gespreksvoering. Hierdoor hoort de afkomst van de cliënt er niet toe te doen.

Daarbij is iedere cliënt anders, je kunt ervaring hebben met cliënten van Surinaamse afkomst, maar uit eindelijk is iedere cliënt anders. De cultuur is tenslotte erg divers.

Het is wel opgevallen dat consulenten met SPH als vooropleiding in het begin iets meer moeite hebben met gesprekstechnieken, maar dat is blijft geen punt van aandacht. Na met andere consulenten mee te hebben gelopen hebben ze het zich zo eigen gemaakt.

Vraag 3:

Moet een consulent op de hoogte zijn van de cultuur(normen waarden en gewoonten) van zijn cliënten, waarom wel of niet?

Als consulent kom je met verschillende mensen van verschillende afkomst in aanraking. Gezien het feit we allemaal van elkaar verschillen kan men er vanuit gaan dat in onze gebruiken en gewoonten ook verschil zal zijn. Dit komt voort uit de cultuur waartoe we behoren.

Aangezien er veel verschillende etnische groepen in Nederland zijn, is het niet mogelijk om van alle groepen volledig op de hoogte te zijn van onder andere de gebruiken en gewoonten. Ik vroeg me af hoe de consulenten daar tegen over staan.

De consulenten zijn over het algemeen van mening dat het wel belangrijk is om enigszins op de hoogte te zijn van de afkomst van de cliënt. De afkomst bepaalt vaak ook wel hoe een persoon in het leven staat en op een bepaalde manier handelt.

Er werden verschillende redenen opgegeven. Hieronder zal ik daar nader op in gaan. Het is goed om van de cultuur van de cliënt op de hoogte te zijn omdat je als consulent als doel hebt de cliënt te helpen. Als je van de cultuur op de hoogte te bent, kan je bepaalde stappen die de cliënten nemen beter begrijpen.

Als consulent ben je verantwoordelijk voor het hulpverleningsproces en de relatie met de cliënt, het is dan ook belangrijk om de verantwoordelijkheid te dragen. Soms zal het noodzakelijk zijn om extra tijd te nemen om je van informatie te voorzien, maar dat moet je er voor over hebben.

Informatie over verschillende culturen zou je in principe tijdens de studie moeten krijgen. Na de studie beschik je over een basis. Het is dan aan de consulent om zich van tijd tot tijd met nieuwe informatie te voeden.

Als je niet goed van de cultuur op de hoogte bent, bestaat er een mogelijkheid dat je blunders begaat. Je zou teveel op een bepaald punt kunnen pushen, als die handelwijze niet bij betreffende persoon met culturele afkomst niet aanslaat, is de kans van slagen klein, maar als je aansluit bij de cliënt aansluit, kan het heel goed uitpakken en het averechts werken.

In de hulpverlening is het een pre als je op de hoogte bent hoe de rol man-vrouw er binnen de betreffende cultuur uit ziet en hoe zich dat openbaart. In verschillende maar ook in de Surinaamse cultuur komt het voor dat de vrouw een onderdanige positie heeft. Het is dan van belang de man bij de hulpverlening betrokken wordt.

Het project "infothuis" is een voorbeeld van een project gericht op de doelgroep Turks en Arabisch sprekenden, die onder andere vanwege hun taalachterstand niet goed op de hoogte zijn van het aanbod van MEE. Deze mensen worden op een outreachende manier door Arabisch en Turks sprekende consulenten in hun eigen taal benaderd. De door de mensen onder andere in hun eigen taal te benaderen, met kennis van de cultuur, bereik je sommige groepen beter. Door het project Infothuis zijn er een groot aantal mensen bij MEE aangemeld. Sommige cliënten waaronder deze groep, hebben meer baad bij een andere communicatie dan MEE biedt. Het is erg belangrijk dat daar aandacht aanbesteed wordt.

Surinaamse cliënten echter, spreken de Nederlanders taal over het algemeen goed. Voor hen is het minder noodzakelijk om hen in hun eigen taal te benaderen. Hierdoor is het mogelijk om hen zo nodig naar explorerende vragen betreffende de cultuur kunnen vragen.

Sommige consulenten zijn van mening dat het niet noodzakelijk is om op de hoogte te zijn van de cultuur. Zij zijn van mening dat je als persoon invloed hebt op het verloop van het hulpverleningscontact. Als je respect toont, open en eerlijk bent kom je van zelf in aanraking met de cultuur van de mensen. Met een goede basis moet het goed verlopen. Het is ook een kwestie van aftasten. Men hangt de vuile was niet graag buiten. Het is dan aan de consulent om doormiddel van het bieden van vertrouwen en tonen respect de cliënt zover te krijgen zichzelf open te stellen.

Vraag 4:

Denkt u dat het een positief effect op de hulpverlening zal hebben als verschillende cultuuraspecten bekend zijn?

Consulenten kunnen ervoor kiezen zich voor een het aangaan van een hulpverleningsgesprek of relatie voor te bereiden door middel van inwinnen van achtergrond informatie over de cultuur. Ik vroeg me echter af of ze van mening zijn dat dit een positieve invloed op de hulpverleningsrelatie heeft als de verschillende cultuur aspecten bekend zijn.

Over het algemeen zijn de consulenten van mening dat het zeker een positief effect op e hulpverlening heeft.

Cultuur heeft te maken met vorm van communicatie. Als de communicatie tussen consulent en cliënt niet goed verloopt, is het moeilijk om je doel te bereiken.

Als je als consulent van de culturele aspecten op de hoogte bent, kan je met betrekking tot het verduidelijken van de hulpvraag en het realiseren van een bepaald aanbod van een bepaalde instelling, rekening houden met de culturele aspecten die binnen die cultuur gelden. Het helpt daarnaast ook om de situatie beter in kaart te brengen en te begrijpen. Je kunt bepaalde handelingen dan vanuit de cultuur verklaren. Als je je niet verdiept, bestaat de kans dat je met bepaalde vragen blijft zitten en snel een oordeel gaat vellen.

Als je te veel druk op bepaalde zaken uit oefent, die niet bij de cultuur aansluiten, is de kans op mislukken groot, terwijl als je bij de cliënt aansluit kans van slagen veel groter is.

Het kan voorkomen dat je krampachtig een gesprek in gaat. Als je voorbereid bent voel je je vaak wat zekerder van je zaak.

Er zijn ook consulenten die van mening zijn dat je met een correcte houding heel ver kan komen. Respect is hierin een belangrijk punt. De kans dat je door de informatie die je bezit cliënten gaat generaliseren is groot. Maar binnen de cultuur bestaan ook verschillen. Niet alle Surinamers zijn hetzelfde. De vooroordelen en uitgangspunten gelden lang niet voor iedereen binnen de cultuur.

Vraag 5:

Verdiept u zich in de cultuur van de cliënt voor het aangaan van het cliëntcontact?

Consulenten denken verschillend over voorbereiden voor het aangaan van een hulpverleningsrelatie met een cliënt van Surinaamse afkomst.

Surinamers beheersen de Nederlandse taal vaak goed, waardoor je als consulent eerder vragen kan stellen als je tijdens de hulpverlening ergens tegen aanloopt. Als een cliënt veel waarde aan bepaalde culturele aspecten hecht, is het ook van belang hiervan op de hoogte te zijn. Daarnaast weet je nooit alles. Per locatie in de stad, of op het platte land verschillen toch culturele aspecten. Je kunt nooit van alles op de hoogte zijn.

Sommige consulenten zijn van mening dat voorbereiding niet nodig is als je respectvol met mensen omgaat. Het belangrijkste is dat de cliënten serieus genomen worden, je goed naar ze luistert en naar de belangrijkste zaken die voor hun vanuit hun cultuur belangrijk zijn informeren. Consulenten moeten ook accepteren dat iedereen anders is.

Sommigen zijn juist van mening dat je als consulent op de hoogte moet zijn van de cultuur. Dit is geldt niet alleen voor de Surinaamse cultuur, maar ook voor bijvoorbeeld de Nederlandse. De cultuur van mensen in echt Haagse gezinnen is bijvoorbeeld anders dan die van de mensen in Scheveningen. Het is goed om van die verschillen op de hoogte te zijn. Als je als consulent niet op de hoogte bent van de cultuur, kan je interesse tonen. Dat wordt door de cliënten ook vaak gewaardeerd.

Andere consulenten verdiepen zich niet vooraf in literatuur, maar benaderen collega's van Surinaamse afkomst of achtergrond met vragen met betrekking tot de cultuur.

Vraag 6:

Bent u tevreden over het aanbod dat MEE biedt betreffende informatie over cliënten van Surinaamse afkomst? Zo nee, hoe zou u het willen zien en in welke vorm?

In de vorige vraag probeerde ik te achterhalen of men zich in de cultuur verdiept voor het aangaan van het cliënt contact. Het is dan ook van belang te weten in welke mate er informatie over de Surinaamse cultuur binnen de instelling te vinden is.

De consulenten denken verschillend over het aanbod van informatie.

Sommigen zijn van mening dat er aardig wat informatie in het informatiecentrum en op intranet te vinden is.

Daarnaast zijn er teams waarin mensen van Surinaamse afkomst werkzaam zijn. Deze consulenten worden vaak door collega's benaderd. Zij voorzien hen dan van informatie, of lichten bepaalde dingen toe.

Sommige consulenten zijn niet zo goed op de hoogte van het aanbod van informatie over de Surinaamse cultuur. Ze denken dat er wel informatie binnen de instelling te krijgen is.

Er zijn consulenten die niet echt tevreden zijn over het aanbod van informatie over de Surinaamse cultuur. Ze zijn van mening dat er tot dus ver meer informatie over de Turkse en Arabische cultuur bekend is. Ze vragen zich af waarom de Surinaamse cultuur niet zo uitgebreid beschreven staat. Wat betreft geloofsovertuiging met betrekking tot deze doelgroep is ook weinig informatie te vinden.

In principe zou er van alle culturen informatie te krijgen zijn. Iedere cultuur is anders. Het zou ook positief kunnen werken om over de cultuur te praten. Er is wel wat informatie te krijgen, maar door de drukte onder de consulenten wordt er weinig gelezen.

Ik wilde achterhalen of er een duidelijk verschil is in de verschillende fasen van de hulpverlening tussen Surinaamse en Nederlandse cliënten. Met dat in gedachten heb ik de vragen 7 tot en met 24 geformuleerd.

Vraag 7:

Hoe verloopt de aanmelding?

Ik heb bij de vorige vragen getracht te achterhalen welke invloed de instelling heeft bij de het verloop van hulpverlening aan mensen van Surinaams afkomst. Ik ben natuurlijk ook benieuwd hoe de consulenten de hulpverlening ervaren. Hiervoor heb ik het hulpverleningstraject in fasen verdeeld.

Een gedeelte van de consulenten geeft aan dat de cliënten via de gebruikelijke weg: door een andere instelling, door de ouders of verzorgers of door school bij MEE aangemeld worden.

Andere consulenten gaven aan dat de Surinaamse cliënten vaker door andere instellingen of familieleden die bekend zijn met het aanbod van MEE aangemeld. Over het algemeen worden ze vaker doorverwezen. Ze kennen de weg naar MEE niet altijd waardoor ze via via bij MEE binnen komen. Ze horen soms van kennissen van het bestaan van de instelling. Ze nemen dan contact op, maar weten soms nog niet precies wat de bedoeling is. Er moet dan duidelijk uitgelegd worden waar de instelling voor staat en waar het zich mee bezighoudt.

Vraag 8:

Hoe verloopt de uitnodiging? Van welke manier van uitnodigen wordt meestal gebruik gemaakt en welke is volgens u het meest effectief bij mensen van Surinaamse afkomst? Waar baseert u uw mening op?

De consulenten zijn over het algemeen van mening dat er geen verschil bestaat tussen het verloop van de uitnodiging van een Surinaamse of Nederlandse cliënt.

De ene consulent is gewend eerst te bellen en vervolgens een bevestigingsbrief te sturen en anderen zijn weer gewend om de cliënt schriftelijk uit te nodigen.

Veel consulenten gaven wel aan dat ze zowel bellen als een brief sturen, omdat het voor hun gevoel soms officiëler is dan een telefonische afspraak. Het staat namelijk op papier. De mensen kunnen dan eventueel familieleden benaderen om hen te vergezellen bij het gesprek. Soms is er sprake van analfabetisme, dan kan een familielid benaderd worden om de brief te lezen en de afspraak op te schrijven. Het grootste gedeelte van de Surinamers spreekt en begrijpt Nederlands, dus het telefonische maken van een afspraak is geen probleem. Het gaat meer om het verwerken van de gegevens. Ze kunnen de afspraak vergeten als ze niet kunnen lezen en schrijven waardoor ze de afspraak niet in een agenda kunnen opschrijven. De schriftelijke manier biedt de meeste kansen. De cliënten kunnen het dan aan een familielid vragen om hen te vergezellen.

Vraag 9:

Wat zijn volgens u de verwachtingen van de Surinaamse mensen bij aanvang van de hulpverlening?

De consulenten gaven aan dat het verschilt. Dit verschil is onder andere afhankelijk van de aanmelding, maar ook van de cliënt en zijn cliëntsysteem. Bij deze vraag gaven de consulenten duidelijk aan dat er geen uniform antwoord bestaat. Ten eerste verschilt het per situatie. Ten tweede is er geen duidelijk verschil op te merken tussen Nederlanders en Surinamers.

Cliënten die door iemand uit hun systeem zijn aangemeld, zijn vaak beter op de hoogte van de gang van zaken bij de instelling. Zij hebben dan bepaalde eisen/verwachtingen. Ze willen dat er wat voor ze geregeld wordt. Ze zijn vaak op zoek naar praktische oplossingen, ze willen weten wat er gedaan moet worden om de problematiek op te lossen. Hierbij valt te denken aan aanpassingen in huis, hulp bij het invullen van formulieren etc.

Ze zien vaak niet in dat er meer dan praktische/materiele hulp nodig is om de problematiek op te lossen.

Sommige van deze cliënten en betrokkenen nemen een passieve houding aan en verwachten dat de consulent voor de vooruitgangen en oplossingen zorgt. Als blijkt dat er ook wat van hen wordt verwacht is dit vaak een tegenvaller voor ze.

Cliënten die door andere instanties/instellingen worden aangemeld, weten vaak niet wat de instelling allemaal te bieden heeft, waardoor ze eigenlijk ook geen verwachtingen hebben. Er heeft zich vaak een escalatie voor gedaan waardoor men is doorverwezen naar de instelling. De enige verwachting die ze dan hebben is: "geholpen worden".

Ze moeten eerst geïnformeerd worden om op de hoogte te zijn van het aanbod van de instelling. Daarna kunnen ze verwachtingen duidelijk maken.

Vele cliënten en hun betrokkenen denken dat ze hun vraag bij de consulent neer kunnen leggen en dat alles dan wordt opgelost. Ze zijn daarnaast vaak in de veronderstelling dat hun probleem snel opgelost kan worden.

Sommige consulenten gaven aan de hindostaanse cliënten en betrokkenen aan het begin van de hulpverleningsrelatie heel bescheiden zijn. Gedurende de hulpverlening nadat er een vertrouwensband is opgebouwd stellen ze zich mee open waardoor duidelijk wordt wat de verwachtingen zijn.

Cliënten met dezelfde of soortgelijke afkomst als de consulent, bouwen snel een vertrouwensband met de consulent op en verwachten vervolgens vaak dat de consulent alles voor hen kan betekenen. Ze komen dan met een hulpvraag die vervolgens uitmond in allerlei verschillende vragen.

Vraag 10:

Is de cliënt tijdens het intakegesprek open over de problematiek die hij in het dagelijkse leven ervaart?

De consulenten zijn er allen over eens dat de cliënten en betrokkenen tijdens de intake niet altijd open zijn over de problematiek. Er moet eerst sprake zijn van een vertrouwensband voor ze zich openstellen. Ook bij deze vraag gaven de consulenten aan dat ze niet weten of dit een kenmerkend iets is voor de Surinaamse cliënten.

Vele consulenten merken op dat de cliënten en betrokkenen tijdens de intake vaak met een hulpvraag aankomen, terwijl er gedurende de hulpverlening blijkt dat er meerdere vragen zijn. Het komt ook voor dat er in het eerste gesprek niet wordt toegegeven dat er een probleem is. In de gesprekken die daarop volgen, komt dan naar voren dat er toch een hulpvraag is. De consulent heeft soms wel twee tot drie gesprekken nodig om een duidelijke hulpvraag te formuleren. Cliënten en betrokkenen zijn vaak niet op de hoogte over de mogelijkheden waardoor ze geen gerichte hulpvragen hebben. Om te achterhalen naar wat voor hulp zij op zoek zijn, is het van belang dat de consulent veel vragen stelt om de problematiek waar de cliënt en betrokkenen mee te kampen heeft te verduidelijken.

Enkele consulenten gaven aan dat ze geconstateerd hebben dat cliënten van Surinaams afkomst zich minder open stellen dan Nederlandse cliënten. Ze krijgen de indruk dat zij meer terughoudend zijn en meer belang hechten aan hun de manier hoe ze tegenover de omgeving overkomen. Het wordt ook wel als gezichtsverlies gezien als een hulpverlener zich in de situatie moet mengen. Dit alles komt volgens hen door de opvoeding, normen en waarden. Men wil de vuile was niet buiten hangen. Als er na enkele gesprekken een vertrouwensband is ontstaan, hebben ze minder moeite om zich open te stellen.

Vraag 11:

Lukt het om tijdens het eerste gesprek een goed beeld te krijgen van de gezinssituatie economische welbevinden van de cliënt?

Over het algemeen zijn de consulenten van mening dat het niet iets kenmerkends voor de cliënten van Surinaamse afkomst is. Dezelfde dingen kom je bij Nederlandse cliënten tegen. Daarnaast is het niet het streven om na een gesprek al een goed beeld van de situatie te hebben. De meeste consulenten trekken ongeveer drie gesprekken voor de intake uit. In de intakefase is het erg aftasten welke vragen je wel en niet kan stellen. Sommige vragen moeten misschien uitgesteld worden naar de daarop volgende gesprekken als er meer sprake van vertrouwen is. Tijdens de intake is het erg noodzakelijk dat de consulent veel doorvraagt om de situatie in kaart te brengen.

De vertrouwensband tussen consulent en cliënt is erg belangrijk om aan persoonlijke informatie betreffende gezinssamenstelling economisch welbevinden welke gezins en/of familieleden betrokken zijn bij de problematiek etc te komen. Een directe benadering slaat vaak niet aan. De cliënten hebben vaak enkele gesprekken nodig voor ze over gaan tot het geven van dergelijke informatie. Het gaat puur om vertrouwen.

De consulenten met dezelfde of soortgelijke achtergrond worden voor hun gevoel eerder vertrouwd omdat de cliënten hen vanwege huidskleur en afkomst als gelijkwaardig zien. Dit is in veel gevallen een voordeel. Hierdoor vertellen de cliënten vrij veel. Als ze ergens mee zitten duurt het wel langer voor ze het naar voren brengen. Het economisch welbevinden is een gevoelig en daardoor moeilijk onderwerp om over te praten.

Vaak doet een familielid de bewindvoering voor de cliënt. In veel gevallen wordt de boekhouding niet nauwkeurig bij gehouden, waardoor de financiën niet verantwoord kunnen worden. Er wordt echter wel gezorgd dat de cliënt niets tekort komt.

Vraag 12:

Hoe verloopt de formulering van de hulpvraag? Komt de hulpvraag na het voeren van intakegesprekken overeen met de hulpvraag die bij de aanmelding kenbaar is gemaakt?

Over het algemeen zijn de consulenten van mening dat de uiteindelijke hulpvraag in veel gevallen wel verschilt van de hulpvraag die bij de aanmelding werd gesteld. Het is niet zo zeer dat de hulpvraag zelf veranderd, maar dat er gedurende de hulpverlening meer hulpvragen bij komen.

De consulenten gaven daarnaast aan dat het niet kenmerkend voor cliënten van Surinaams afkomst is. Het komt ook bij Nederlandse cliënten voor.

Het komt regelmatig voor dat er een aanmelding wordt gedaan met een praktische hulpvraag. Tijdens de hulpvraagverduidelijking blijkt dat er meer ondersteuning nodig is. Dit gebeurt ook vice versa, een cliënt heeft volgens de hulpvraag psychosociale ondersteuning nodig, terwijl blijkt dat hij meer praktische steun nodig heeft.

Daarnaast komt het ook voor dat men met een hulpvraag komt en tijdens de hulpvraag verduidelijking blijkt dat er behoorlijke problemen zijn waardoor er meerdere hulpvragen zijn.

Cliënten en betrokkenen stellen de vraag in hun eigen woorden op en MEE formuleert de hulpvraag vervolgens voor hen.

Bij aanmelding door een andere instelling, speelt hun vraag de hoofdrol. Na enkele gesprekken waarna er een vertrouwensband is ontstaan komt het wel voor dat cliënt en betrokkenen met meerdere vragen komen, waardoor de hulpvraag wordt uitgebreid.

Wat ook gebeurt, is dat er samen met de cliënten en betrokkenen een hulpvraag wordt geformuleerd. Alle partijen zijn het ermee eens. Tijdens de uitvoering van de hulpvraag, bijvoorbeeld als de plaatsing heeft plaatsgevonden, blijkt men ontevreden te zijn. De uitvoering sluit dan toch niet aan bij de verwachtingen van de klant en betrokkenen.

Het komt ook voor dat de cliënt en betrokkenen een hulpvraag hebben, maar ze niet beseffen wat daar allemaal bij komt kijken. De bijkomende zaken begrijpen ze soms niet. Voor sommigen mensen is het moeilijk om de context te begrijpen.

Vraag 13:

Is de hulpvraag afkomstig van de cliënt zelf of van de familie?

Over het algemeen zijn de consulenten van mening dat er weinig verschil bestaat tussen Nederlandse cliënten en cliënten van Surinaams afkomst. In beide gevallen verschilt het van wie de hulpvraag afkomstig is. Het is niet kenmerkend voor de cliënten van Surinaams afkomst. Daarnaast is het per situatie verschillend.

Over het algemeen is de hulpvraag afkomstig van de ouders, betrokken familieleden of een instelling die de cliënt heeft doorverwezen.

In het geval dat de hulpvraag van de familie afkomstig is, komt het regelmatig voor dat zij het vanwege de leeftijd van de cliënt of de situatie waarin de cliënt zich verkeerd op zich hebben genomen om de hulpvraag te formuleren.

De hulpvraag komt in sommige gevallen van de cliënt zowel als ouders en/of betrokkenen. Cliënt en familie staan niet los van elkaar. Er hoeft vaak niet eens naar gevraagd te worden. De cliënt geeft tijdens de gesprekken vaak aan dat er met ouders en/of betrokkenen overlegd is en samen tot een bepaalde beslissing is gekomen.

Tijdens de interviews kwam het ook naar voren dat de consulenten liever hebben dat de hulpvraag ook van de cliënt afkomstig is en niet alleen van de ouders en/of betrokkenen. De reden hiervoor is dat de cliënt minder gemotiveerd is als hij zelf geen inspraak in het geheel heeft.

Vraag 14:

Na de hulpvraag te hebben geformuleerd, moet er een werkplan opgesteld worden. Hoe reageren de cliënten en hun familieleden op het handelingsplan dat door de consulent is opgesteld?

Bij de overgang van SPD naar MEE is het handelingsplan vervangen door het meewerkplan. Het is de bedoeling dat de cliënten het meewerkplan tekenen als ze akkoord gaan met het plan dat ze samen met de consulent hebben opgesteld. Bij het vorige handelingsplan was dat niet het geval. De cliënt kreeg het niet te lezen. Er werd wel met de cliënt besproken wat er ongeveer in stond.

De procedure van het invullen van het meewerkplan is nog niet officieel ingegaan. Vele consulenten kunnen wel aangeven wat de cliënten van een handelingsplan/meewerkplan vinden, maar kunnen niet beoordelen wat de cliënten van het ondertekenen van het plan vinden. Omdat dat aspect van het MEE werkplan nog niet is ingevoerd.

De meerderheid van de consulenten gaf aan het plan niet aan de cliënt te laten lezen. De inhoud van het plan wordt wel uitvoerig besproken, waardoor de cliënt en betrokkenen wel weten wat voor informatie erin verwerkt is.

Over het algemeen hebben de cliënten en betrokkenen geen problemen met de informatie die erin wordt verwerkt. Ze zijn zo goed op de hoogte van de gestelde doelen en te ondernemen stappen. Het wordt gedurende de hulpverlening zodanig uitgediept, dat het niks nieuws meer voor hen is.

Door sommige cliënten, waar sprake is van acceptatieproblematiek wordt wel eens gevraagd of bepaalde details niet in het plan verwerkt hoeven te worden. Na wat uitleg over het feit dat juist alle details genoemd moeten worden zodat anderen het kunnen begrijpen gaan ze alsnog akkoord.

Andere consulenten merken dat de cliënten het niet belangrijk vinden om alle details uit het werkplan te geven. Het gaat hen om de hulp die ze krijgen.

Vraag 15:

Wat vinden de cliënten van het feit dat hun casus in de intake met enkele ander consulenten, de teamleider en een gedragsdeskundige besproken wordt?

De consulenten hebben allen de gewoonte de cliënt en betrokkenen uit te leggen wat het doel van de intakecommissie is. Door deze uitleg is het voor sommigen duidelijk en gaan ze akkoord. Ze ervaren het erg positief dat een team van professionals hun situatie bespreekt en samen tot een advies komt waar de consulent mee aan de slag gaat.

Anderen begrijpen er niet zoveel van waardoor ze akkoord gaan. Ze hebben dan geen mening. Ze vinden het allemaal goed. Ze willen geholpen worden en nemen het voor lief dat dit gedeelte daarbij hoort.

Enkele cliënten informeren of de procedure langer zal duren als het binnen de intakecommissie besproken wordt.

Vraag 16:

Worden de gemaakte afspraken nagekomen, in het geval van nee, waarom niet?

Over het algemeen worden de afspraken na gekomen. Er zit volgens de consulenten geen kenmerkend verschil in het nakomen van afspraken tussen Nederlandse en Surinaamse cliënten. Sommige cliënten hebben wel wat motivatie nodig om het belang van bepaalde zaken in te zien voordat ze in actie komen, maar dat is meer iets wat voor de doelgroep kenmerkend kan zijn.

Vraag 17:

Hebt u inzicht in de voorkeur van de cliënten voor kantoor of huisbezoek? Licht uw keuze toe.

Volgens de consulenten hebben de cliënten geen voorkeur voor huis of kantoorbezoek. Sommige cliënten geven de voorkeur aan huisbezoek, omdat ze de kinderen dan nergens onder hoeven te brengen. Daarnaast vinden ze het vaak ook gezellig als de consulent op huisbezoek komt.

De consulenten gaven zelf aan dat ze het fijn vinden om huisbezoeken te doen als er opvoedkundige zaken besproken moeten worden. Op het moment dat er meer zakelijke onderwerpen besproken moeten worden is het handiger om dat soort gesprekken op kantoor te voeren. Als consulent kan je dan ook tijdens het gesprek zaken regelen als dat nodig is.

Vraag 18:

Hoe verloopt de evaluatiefase?

De consulenten gaven ten eerste aan dat er geen duidelijk verschil is tussen de evaluatie bij een Nederlandse en een Surinaamse cliënt. Het is over het algemeen een standaard procedure. Er wordt een plan van aanpak gemaakt, vervolgens wordt er een vervolgdatum afgesproken. De vervolgdatum is bedoeld voor de evaluatie van de hulpverlening die de cliënt tot dan toe heeft genoten.

Het verloop van de evaluatie hangt van de cliënt en de betrokkenen en de situatie af. De ene keer verloopt het beter dan de andere. Het komt ook voor dat er sprake is van een taalbarrière waardoor het niet zo soepel verloopt.

Het komt ook veel voor dat cliënten en betrokkenen duidelijk aangeven waar ze wel en niet tevreden over zijn. De betrokkenen kunnen dit vaak beter benoemen omdat zij geen verstandelijke beperking hebben.

Enkele consulenten gaven aan dat de cliënten en betrokkenen na bijvoorbeeld een plaatsing dat het doel van de hulpverlening was, vaak aan het nut van de evaluatie niet in zien. Ze zijn van mening dat het doel is bereikt en evaluatie dan overbodig is.

Enkele consulenten gaven een dat cliënten van Surinaams afkomst de consulent graag verwennen met cadeautjes en lekker eten als ze op huisbezoek zijn.

Vraag 19:

Bij evaluatie is het van belang dat alle betrokken partijen aanwezig zijn en hun kijk op de situatie toelichten. Verloopt dit goed?

Over het algemeen zijn de consulenten positief over de evaluatie. Het verloopt naar hun mening niet anders dan bij Nederlandse cliënten. Sommige cliënten en betrokkenen zien het nut van de evaluatie niet in, omdat er over zaken wordt gesproken die zich al eerder hebben afgespeeld. Ze zien de noodzaak daar niet van in.

Het komt ook voor dat cliënten en betrokkenen aanwezig zijn, maar geen inbreng hebben in de evaluatie. Ze blijven een beetje op de achtergrond. Veel consulenten evalueren tijdens elk gesprek zodat de cliënten en betrokkenen van alles op de hoogte zijn. Het doel is ze op deze manier overal bij te betrekken.

Er werd opgemerkt dat in de verslaglegging van de consulenten soms niet voldoende aandacht wordt besteed aan de beleving van de cliënt betreffende verloop van hulpverlening. Dit is een belangrijk onderdeel voor de evaluatie wat zeker in de verslag legging terug moet zijn te vinden.

Vraag 20:

Als bij evaluatie blijkt dat doel de hulpvraag nog niet is beantwoord en u als consulent besluit de hulpvraag te herformuleren, hoe reageert de cliënt dan?

De consulenten gaven aan dat dit soort situaties zich zelden voordoen. Het komt wel voor dat een hulpvraag wordt bijgesteld, maar dan gedurende de hulpverlening. Als blijkt dat de vraag niet beantwoord kan worden wordt de vraag tijdens het proces bijgesteld zodat het doel wel na te streven is. Zo worden er gedurende het proces ook andere opties door de consulent aan gedragen ter verbetering van de situatie.

Als een hulpvraag niet beantwoord kan worden zijn sommige consulenten ook geneigd de hulpverlening betreffende die vraag af te sluiten en met een nieuwe hulpvraag te starten. Bij multi-probleem gezinnen is het vaak moeilijk om het doel te behalen. Het is per situatie verschillend. Het is bij het niet behalen van de doelen de taak van de consulent om de hulpvraag verder te formuleren hopen op een beter resultaat.

Vraag 21:

Hoe verloopt de afsluiting van de hulpverlening?

De consulenten zijn over het algemeen van mening dat de afsluiting niet anders verloopt dan bij Nederlandse cliënten.

De hulpverlening wordt pas afgesloten op als de consulent met de teamleider overlegd heeft en zij het er samen over eens zijn. Daarnaast moet de cliënt akkoord gaan met de afsluiting. Behalve het akkoord gaan wordt de cliënt ook gevraagd hoe hij de hulpverlening heeft ervaren. Tegenwoordig krijgen de cliënten na afsluiting van de hulpverlening een enquête thuis gestuurd. Deze enquête gaat over de tevredenheid van de hulpverlening. Voorheen werd de cliënten gevraagd door middel van een paar vragen aan te geven hoe ze de hulpverlening hadden ervaren. Dat is sinds kort uitgebreid tot een enquête.

De cliënten en betrokkenen hebben het vaak wel een beetje moeilijk met het feit dat ze geen contactpersoon bij MEE meer hebben als de hulpverlening wordt afgesloten.

Het is voor hen altijd erg belangrijk om te weten dat ze altijd een beroep op MEE kunnen blijven doen.

Een consulent gaf aan dat ze heeft gemerkt dat cliënten en betrokkenen van Nederlandse afkomst na het afsluiten van de hulpverlening graag willen bedanken door middel van het geven van een bloemetje.

Cliënten van Surinaams afkomst zouden de diensten als vanzelfsprekend ervaren. Soms geven ze een cadeautje als bedankje.

Hulpverlening aan multi-probleem gezinnen zijn moeilijk af te sluiten. Ze willen vaak niet dat de hulpverlening afgesloten wordt. Dit omdat ze onzeker zijn. Soms willen ze voor de zekerheid cliënt blijven.

Vraag 22:

Hoe staan Surinaamse mensen tegenover de Nederlandse hulpverlening?

De consulenten zijn in de veronderstelling dat de cliënten wel tevreden zijn over de Nederlandse hulpverlening. In land van herkomst is op het gebied van hulpverlening aan verstandelijk gehandicapten in vergelijking met Nederland weinig aanbod te vinden. Ze zullen daarom wel tevreden zijn met het aanbod van hulpverlening in Nederland. Wat ze misschien als vervelend ervaren is de bureaucratie die in Nederland heerst. Om iets voor elkaar te krijgen heb je veel energie en geduld nodig. De Nederlandse cliënten ervaren het ook zo, dus het is niet specifiek voor de Surinaamse cliënten.

Sommige van de cliënten en betrokkenen staan erg kritisch tegenover de hulpverlening. Ze weten wat ze willen en laten zich niet afschepen. De cliënten en betrokkenen willen graag passende antwoorden. Ze vinden het soms moeilijk als ze zelf ook actie moeten ondernemen om iets gedaan te krijgen. Ze zijn soms in de veronderstelling dat ze gelijk hulp krijgen als ze aankloppen. Soms willen ze daar zelf niet veel voor doen. Als dat het geval blijkt te zijn vinden ze dat vervelend.

Gezien het feit de Surinaamse cliënten de Nederlandse taal vaak goed spreken, zijn sommige consulenten van mening dat ze goed in de samenleving geïntegreerd zijn en behoorlijk vernederlandst zijn.

Vraag 23:

Hoe verloopt de communicatie? Is er sprake van wederzijds respect?

De consulenten zijn over het algemeen van mening dat er sprake is van wederzijds respect. Als er geen sprake van respect is, heeft dat niks met de afkomst te maken. Het kan namelijk met de doelgroep, de leeftijd en verschillende andere zaken hebben of een cliënt respectvol met de consulent omgaat.

Zowel de consulent als cliënt stellen bij onduidelijkheden vragen. De ene cliënt wacht hier langer mee dan de andere.

Sommige cliënten kijken tegen de consulent op waardoor ze ook hoge verwachtingen hebben. “Als consulent zal je het wel weten, dus vertel het maar.” Zo’n houding wordt soms door de cliënten en betrokkenen aangenomen.

Sommige cliënten zijn geneigd vragen met “ja” te beantwoorden omdat ze geen “nee” durven te zeggen. Sommige consulenten hebben dit door en formuleren de vraag vervolgens anders om de cliënt als nog de gelegenheid te geven de vraag op een andere manier te beantwoorden en zijn eigen gevoelens daarin op te nemen. Verder moet er veel doorgevraagd worden om soms helder te krijgen wat de cliënt precies van de situatie vindt. Hoe langer je contact met de cliënt hebt, hoe beter het gaat. Er is constant sprake van wederzijds respect.

De consulenten zeggen dat ze de cliënten respectvol behandelen, maar is dat wel zo? Om dat te achterhalen moeten de cliënten ondervraagd worden om te achterhalen hoe zij het beleven.

Vraag 24:

In hoeveel gevallen is er sprake van een vertrouwensband tussen hulpverlener en cliënt? Na hoeveel hulpverleningsgesprekken heeft u het gevoel dat u er een vertrouwensband is ontstaan?

De consulenten hebben het gevoel dat er sprake is van een vertrouwensband tussen cliënt en hen zelf. Ze gaven allen aan dat daar in de meeste gevallen wel 2-4 gesprekken voor nodig zijn. Vertrouwen is iets dat moet groeien.

Tijdens een crisissituatie wordt de vertrouwensband vaak sneller opgebouwd. Tijdens een crisissituatie hebben de betrokkenen en de consulent in een korte tijd veel contact met elkaar wat de vertrouwensband beïnvloedt.

De cliënten kijken vaak de kat uit de boom, waardoor ze zichzelf niet gauw open stellen, wat het aangaan van een vertrouwensband vertraagd.

Daarnaast merken ze dat de cliënt en betrokkenen eerder een vertrouwensband aangaan als ze merken dat de consulent het geen afgesproken heeft na komt. Dit gaat om gesprekken op kantoor zowel als afspraken ten behoeve van de hulpvraag en het te bereiken doel. De cliënten krijgen vertrouwen in de consulent als hij zijn beloften na komt en wat voor ze betekend heeft. Dit is niet specifiek voor Surinaamse cliënten. Het verschilt namelijk per cliënt en problematiek.

Er wordt ook opgemerkt dat de vertrouwensband de hulpverlening niet in de weg zou moeten staan. Als consulent moet je taak uitvoeren, je moet regelen wat men wil. De vertrouwensband is meer iets waar hulpverleners waarde aan hechten.

Vraag 25:

In hoeverre bent u bekend met de Surinaamse groepering, geschiedenis, cultuur, migratie en normen en waarden?

Over het algemeen zijn de consulenten van mening dat ze wel aardig op de hoogte zijn van de Surinaamse cultuur. Sommige zijn van mening dat ze over de Surinaamse cultuur meer weten dan van andere culturen die in Den Haag bij MEE vertegenwoordigd zijn.

De consulenten hebben verschillende verklaringen gegeven waarin ze naar voren brengen of ze goed, redelijk of slecht op de hoogte zijn van de cultuur.

Sommigen zijn zo geïnteresseerd in wat er in de wereld gebeurt dat ze van bepaalde ontwikkelingen op de hoogte zijn,

Anderen geven weer aan dat ze vanwege hun leeftijd verschillende belangrijke gebeurtenissen in de geschiedenis van Suriname hebben mee gemaakt, waardoor ze van bepaalde dingen op de hoogte zijn.

Andere consulenten die goed van de cultuur op de hoogte zijn, zijn consulenten die dezelfde of soortgelijke achtergrond hebben. Zij zijn vanwege hun achtergrond bekend met de cultuur en bij soortgelijke afkomst overeenkomsten zien tussen hun eigen en de Surinaamse cultuur. Er zijn echter ook consulenten die vrienden van Surinaamse afkomst hebben, of door middel van reizen en lezen van boeken van de cultuur op de hoogte zijn.

Vele consulenten geven aan een beroep op de consulenten van Surinaamse en Antilliaanse afkomst te doen als ze cultuur gerelateerde vragen hebben.

Ze stellen hen verhelderende vragen, soms ter voorbereiding aan een hulpverleningscontact, maar ook na een hulpverleningscontact. Daarnaast maken ze vaak gebruik van het aanbod in het informatiecentrum in de aankomsthal van MEE. Daar is ook informatie over de Surinaamse cultuur te lezen.

Vraag 26:

Hoe gaan volgens u Surinaamse mensen om het hebben van een verstandelijke beperking?

De consulenten zijn over het algemeen van mening dat de manier hoe de ouders met de beperking omgaan van verschillende dingen afhangt.

Het hangt onder andere van de bevolkingsgroep, de religie opleiding van de ouders af. Bij de Surinamers die de islam als geloofsovertuiging hebben, wordt het hebben van een verstandelijk gehandicapt kind geaccepteerd. Men benadert de imam voor hulp. Binnen de Hindoeïstische gemeenschap wordt er anders mee omgegaan. Men ziet het hebben van een verstandelijk gehandicapt kind als een straf.

Een verstandelijke beperking niet altijd aan het uiterlijk van de cliënt af te lezen. Ouders kunnen hierdoor de buiten wereld doen geloven dat hun kind geen beperking heeft. Uit schaamte houden de mensen het vaak voor zich. Ze willen niet dat mensen uit hun eigen kring horen dat ze een kind met verstandelijke beperking hebben.

Surinaamse ouders hebben vaak acceptatie problemen.

Ouders die goed met de beperking over weg kunnen, staan open voor hulp.

De consulent moet in dit geval alert zijn om deze mensen te blijven informeren en bewegen naar mogelijkheden die de cliënt positief beïnvloeden.

Ouders met acceptatie problematiek zijn geneigd hun kind te overvragen, wat escalatie als gevolg heeft of de kinderen te betuttelen wat als gevolg heeft dat de kinderen erg in ontwikkeling achter blijven.

Onwetende ouders stellen zich totaal afhankelijk op. Als consulent is het dan van belang om e zorgvuldig en op maat naar de mogelijkheden van de cliënt binnen de cultuur te kijken.

Er zijn ook ouders die zoekende zijn naar mogelijkheden voor de ontwikkeling van hun kind. Het is in dit geval belangrijk dat de consulent luistert, interesse toont en mee denkt over het hulpaanbod ten behoeve van de cliënt. Daarnaast is het belangrijk om vertrouwen bieden, te enthousiasmeren waardoor wantrouwen minder wordt.

Als laatste zijn er ouders waarbij de thuissituatie al zodanig is geëscaleerd, waardoor er een crisissituatie is ontstaan.

Over het algemeen geven de ouders erg om hun kind, zorgen dat hun kind van alle levensbehoefte dingen voorzien is. Ze zijn zich vaak niet bewust van de ontwikkelingsmogelijkheden van hun kind, waardoor stimulatie en begeleiding door onwetendheid achterwege worden gelaten.

Om de ouders van deze mogelijkheden op de hoogte te stellen is het de taak van de consulent veel gesprekken met de ouders te voeren en in te gaan op de culturele standpunten van hen die deze situatie beïnvloeden.

6.4.2 De cliënten

Vraag 1:

Hoe bent u destijds aangemeld bij MEE?

Ik heb deze vraag gesteld om me de situatie van de cliënt te verplaatsen en waar nodig empathie te tonen.

Ik verwerk de reden van aanmelding niet in het verslag, maar zal zo wel toe lichten op welke gebieden de vragen lagen.

Ik merkte veel verschil tussen de interviews bij cliënten of betrokkenen. Dit is ook wel begrijpelijk. Een cliënt beleeft de situatie vaak anders dan de betrokkenen. De betrokkenen begrijpen de situatie beter en kunnen hun gevoelens met betrekking tot het probleem beter naar voren brengen.

Vraag 2:

Wat waren uw verwachtingen bij aanvang van de hulpverlening?

Een gedeelte van de cliënten laten het meer op hen afkomen. Ze kunnen niet echt aangeven wat hun verwachtingen zijn. Ik kan me aan de andere kant voorstellen, dat als je ergens onbekend mee bent, je ook niet weet je moet verwachten.

Anderen weten heel goed wat ze willen, maar volgens mij waren deze cliënten van wat hoger niveau.

Zij verwachtten dat hun probleem opgelost zou worden. Ze doen een beroep op de hulpverlening om van hun probleem af te komen of hun situatie te verbeteren. Dit was ook duidelijk hun verwachting.

Een ouder gaf duidelijk aan geen verwachtingen ten aanzien van dienstverlening te hebben omdat ze zo geschokt was dat ze niet verder kon dacht ze: "ik meld me aan en zie wel wat voor hulp er geboden wordt." Je wilt graag een oplossing voor het probleem. Aangezien ze niet op de hoogte was over de mogelijkheden, was het aanbod erg confronterend voor haar. Er komt in een dergelijke situatie veel op je af, veel informatie gaat ook langs je heen.

Sommigen van de betrokkenen verwachtten ondersteuning en het krijgen van adviezen of mogelijkheden voor de verdere ontwikkeling van de cliënt. Zij gaven aan dat ze hulp nodig hebben, daarom bij MEE zijn aangemeld en daarom ook verwachten dat ze hulp krijgen. Wat kan MEE voor ons, voor mij betekenen ten aanzien van in de problemen die waarmee wij te maken hebben.

Andere betrokkenen waren benieuwd met wat voor persoon, consulent ze in aanraking zouden komen. Zij waren benieuwd naar het geslacht van de consulent, vroegen zich af of ze wel in goede handen zouden komen. Daarnaast waren ze bang dat ze hun gehandicapte familieleden kwijt konden raken. Dat ze door het gedrag dat ze vertonen van de ouders of betrokken afgenomen worden. Behalve deze angst gevoelens was men ook wel opzoek naar steun en hulp.

Vraag 3:

Wat vindt u van een instelling als MEE?

De cliënten die tot nu toe goed geholpen zijn, zijn erg blij met het bestaan van een instelling als MEE. Ze zijn erg tevreden met het feit dat ze van hun probleem af zijn, of geleerd hebben hoe ze het dragelijker kunnen maken. Ze vinden het fijn dat ze een beroep op de instelling kunnen doen als ze vragen of problemen hebben.

Ze zijn blij omdat ze adviezen krijgen waar ze voor bepaalde hulp naar toe kunnen.

Een van de ouders van de cliënten heeft bijvoorbeeld via MEE een “grote broer” en “grote zus” voor haar kinderen gekregen. Dit is mogelijk gemaakt door het project “Vitalis.” Ze is daar erg blij om.

Cliënten die tot nu toe niet of nauwelijks geholpen zijn, twijfelen erg over hun mening over het bestaan van een instelling als MEE. Zij zijn ontevreden over het feit dat het hun nog niks heeft opgeleverd. Sommigen zijn daar wel ontevreden en een beetje boos over. Ze zijn bij MEE aangemeld om hulp, maar hebben nog steeds geen vooruitgang gezien.

Enkelen begrijpen wel dat er sprake is van wachtlijsten, maar anderen ook weer niet. Zij voelen zich een beetje in de steek gelaten. Sommigen van hen zijn erg gemotiveerd, willen graag, maar het wil niet lukken. Ze zijn geven duidelijk aan dat je hier in Nederland vrijwel nergens komt als je geen papieren hebt. Een van de uitspraken luidde als volgt: “Ze zeggen dat je hier in Nederland hulp kan krijgen, maar als je er naar vraagt krijg je niks”. Als ik geen hulp kan krijgen, ga ik terug naar Suriname en daar wat proberen te beginnen.

De betrokkenen en ouders zijn erg tevreden over het bestaan van MEE.

Ze hebben ondervonden dat ze bepaalde dingen niet zelf kunnen oplossen en daar dus hulp bij nodig hebben. Als ouders ben je radeloos waardoor je er op de hulp van zo’n instelling leunt.

Andere ouders waren erg blij met het bestaan van zo’n instelling. Niet alleen voor hen zelf, maar ook voor de mensen die zich op de achtergrond houden en zich voor de hulpverlening verschuilen. Het is voor die mensen er belangrijk. Vanuit hun geloof interpreteren ze het hebben van een verstandelijk kind anders. Ze zien het als voorbestemd of als straf voor zaken uit een vorig leven. Zij blijven dan thuis en doen niks aan de situatie. Dit terwijl MEE zowel het gehandicapte kind als de ouders met de omgang kan helpen. Mevrouw heeft zelf verschillende cursussen gevolgd ook binnen het groepswerk van MEE. Ze heeft het echt als positief ervaren om je gevoelens en bevindingen met andere ouders te delen en adviezen van hen te krijgen. De consulent is de professional, maar de ouders zijn professioneel wat betreft de opvoeding van hun kind. De consequentie hiervan is dat de moeder veel bijeenkomsten van groepswerk van MEE gevolgd, waardoor ze veel ervaring heeft opgedaan en andere ouders veel adviezen kan geven.

Vraag 4:

Wat vond u van de eerste gesprekken en de onderwerpen die werden besproken?

De cliënten zowel als betrokken hebben geen problemen met de onderwerpen die tijdens de gesprekken gevoerd worden gevoerd. Ze zien de noodzaak ervan in. Ze weten dat als ze hulp willen, ze hun verhaal moeten vertellen.

Sommigen gaven aan door de vele contacten met verschillende instanties, zoals het consultatiebureau, bureau Jeugdzorg, het AMW etc. ze al gewend zijn hun verhaal te vertellen. In het begin vonden ze het moeilijk, maar nu gaat het ze makkelijk af. Een cliënt gaf aan het best eng te vinden over zichzelf en de problematiek die hij in het dagelijks leven ervaart te praten, maar dit heeft meer te maken met het feit dat hij niet zo goed kan praten.

Vraag 5:

Wat vindt u ervan om persoonlijke informatie aan een consulent te geven die u nauwelijks kent?

Over het algemeen zien de cliënten en betrokken de noodzaak er wel van in om persoonlijke informatie met een consulent die je amper kent te bespreken.

Enkele cliënten vinden hebben er moeite mee om hun privé situatie met iemand te bespreken die ze amper kennen, tevens vertelden ze dat het noodzakelijk is om vooruit te komen.

Er zijn ouders die aangeven dat ze wisten dat een consulent beroepsgeheim heeft en hun privé situatie niet met derden mag bespreken. Dat is geruststellend. Daarnaast waren ze ook erg blij met het feit dat een consulent de ouders/betrokkenen altijd oom toestemming vraagt als ze informatie aan bijv. andere instellingen willen geven. Dit geeft hen ook het gevoel serieus genomen worden.

Er zijn ook cliënten en betrokken die zonder enige moeite hun privé situatie aan de consulent vertellen. Ze weten dat dat bij de hulpverlening hoort en hebben daar dan ook geen moeite mee.

Vraag 6:

Na de aanmelding krijgt u een consulent toe gewezen. Hebt u een voorkeur voor het geslacht en de culturele afkomst van de consulent?

Over het algemeen zijn zowel de cliënten als betrokkenen van mening dat zowel geslacht als nationaliteit niet van belang zijn. Ze willen gewoon iemand die hen kan helpen. Het gaat erom dat ze hun verhaal kwijt kunnen. Ze weten dat de consulent geheimhoudingsplicht heeft en gaan er daarom vanuit dat het niet uit maakt wat voor consulent je krijgt.

De cliënten hebben geen voorkeur.

De ouders over het algemeen ook niet, maar één moeder denkt daar anders over.

Dit is een ouder die moeite heeft met lezen en schrijven. Ze wil niks te maken hebben met consulenten van Surinaamse afkomst. Ze is bang dat de consulent buiten het werk om aan derden binnen de Surinaamse cultuur zal vertellen dat een cliënt genaamd mevr. X niet kan

lezen en schrijven. Ze is erg bang om uitgelachen te worden. Dit gevoel speelt heel erg bij haar, omdat binnen de hindostaanse gemeenschap veel families elkaar kennen.

Vraag 7:

Bent u van mening dat een consulent op de hoogte zijn van uw cultuur(normen waarden en gewoonten), waarom wel of niet?

De cliënten zowel als ouders zijn van mening dat het geen vereiste is dat de consulent op de hoogte moet zijn van de cultuur van de cliënt.

Een ouder gaf aan dat ze vindt dat mensen die daar anders over denken zeuren. Als je oprecht hulp nodig hebt, moet je de hulp die geboden wordt aanvaarden.

Ze is van mening dat je je cultuur gescheiden moet houden van de hulpverlening. Als je hulp nodig hebt moet je het gewoon aanvaarden zoals het is. Je kiest voor de hulpverlening, dan moet je de regels ook ervaren.

De maatschappij bestaat niet alleen uit Hindostanen, Marokkanen etc. Als je in deze maatschappij goed wilt mee draaien, moet je je open opstellen en je cultuur voor je zelf houden en in je eigen omgeving uit beleven.

Sommigen ouders vinden het wel belangrijk dat de consulent op de hoogte is. Maar zij nemen daar zelf de verantwoordelijkheid voor. Zij lichten de consulent bij het aangaan van het cliënt contact in over de cultuur en de gewoonten die zij belangrijk vinden. Ze vinden het belangrijk dat de consulent weet met wat voor mensen hij te maken heeft en hoe zij over bepaalde dingen denken. Hiermee bedoel ik de familiebanden, soort eten, geloofsovertuiging en afhankelijk van de hulpvraag relevante cultuurgebonden zaken.

Anderen zijn van mening dat de consulent zich wel op de hoogte moet stellen van de Surinaamse cultuur. Een ieder heeft zijn eigen cultuur. Het kan positief werken als de consulent op de hoogte is van bepaalde culturele aspecten uit de cultuur van de cliënt. Ze vinden aan de andere kant dat de cultuur in principe weinig met de hulpverlening te maken heeft. Als er iets in de hulpvraag geformuleerd is wat betrekking heeft tot bepaalde culturele aspecten, moet dat zeker besproken of vermeld worden.

Vraag 8:

Denkt u dat het een positief effect op de hulpverlening zal hebben als verschillende cultuuraspecten bij de consulent bekend zijn?

De cliënten en ouders zijn over het algemeen van mening dat het een positief effect op de hulpverlening heeft als de consulent op de hoogte is van de cultuur van de cliënt.

Ze hebben hier verschillende redenen voor.

Sommigen vinden het fijn als de consulent op de hoogte is van eetgewoonten, de familiebanden en de belangrikheid daarvan.

Enkele ouders waren van mening dat het voor de consulent zelf positief werkt als hij op de hoogte is. De consulent weet afhankelijk van de cultuur van de cliënt ongeveer waar hij rekening mee moet houden en met wat voor mensen hij te maken heeft. Je hebt dan de nodige bagage bij aanvang van de hulpverlening, waardoor je aardig op de hoogte bent van de gebruiken van de cliënt, waardoor je er ook op kan inspelen als dat nodig is.

Zo kan het bij de Surinaamse cultuur handig zijn als een consulent bijvoorbeeld weet dat cliënten zowel als ouders soms geneigd zijn bepaalde antwoorden uit beleefdheid te geven. Als je dat als consulent weet, kan je daarop inspelen en proberen te achterhalen of men echt tevreden is. Het is dus voor de consulent zelf een pre.

Andere ouders waren van mening dat het geen positief effect op de hulpverlening heeft. Zij zijn van mening dat de consulent doelgericht werkt. Als cliënt wil je graag dat je gehoord wordt en dat men probeert een oplossing voor het probleem te vinden. De hulpvraag komt dan op de eerste plaats en de cultuur op de tweede. Afhankelijk van de hulpvraag is het belangrijk om op de hoogte te zijn van bepaalde culturele aspecten. Bij bijvoorbeeld plaatsing in een GVT is het belangrijk of de cliënt bepaalde dingen vanwege culturele overwegingen niet hoeft te eten.

Zij geven aan dat zij er het voor mensen die de taal niet goed beheersen er de voorkeur aangeeft om aan een consulent van dezelfde of soortgelijke afkomst als zij te krijgen, zodat ze ten eerste hun eigen taal kunnen spreken, waardoor ze zich beter kunnen uiten, verwoorden en ten tweede dat ze hun cultuur, de gewoonten en gebruiken niet hoeven uit te leggen. Dat soort zaken zijn als het goed is bekend bij de consulent.

Vraag 9:

Hoe staat u als Surinaamse tegenover de Nederlandse hulpverlening?

De meeste cliënten en ouders zijn tevreden over de Nederlandse hulpverlening. Ze hebben er wel verschillende meningen over.

De mentaliteit van de mensen in Suriname is anders. In Suriname wordt veel geroddeld. Als je iemand iets persoonlijks vertelt, wordt het binnen korte tijd doorverteld. Hierdoor vertrouwt je mensen geen persoonlijke dingen toe. In Nederland gaat het anders. Voorafgaand aan het contact wordt verteld wat je rechten en plichten zijn en wordt duidelijk gemaakt dat de consulent geheimhoudingsplicht heeft. Dit is een geruststelling gevoel waardoor je je wel open stelt. Als je een Nederlander over je probleem vertelt, komt het niet in je eigen kring (kring van de hindostaanse gemeenschap) terecht.

De hulpverlening in Nederland is veel beter dan in Suriname. Daar kan je eigenlijk weinig doen wat betreft mensen met een verstandelijke beperking.

Een van de moeders gaf aan dat het voor haar erg moeilijk zou zijn als ze nog in Suriname was. Ze is alleenstaande moeder met twee kinderen, als ze nog in Suriname zou zijn, zou ze het naar eigen denken moeilijk hebben.

Andere ouders hebben ook geen moeite met de hulpverlening. Ze zijn van mening dat als je hier in Nederland bent en hulp nodig hebt, je ook hulp moet zoeken. Als je om hulp vraagt, moet je akkoord gaan met de hulp die je geboden wordt. Als je niet tevreden bent, moet je de hulpverlening stoppen en zelf een oplossing zoeken. Uiteindelijk zal blijken dat MEE toch de beste oplossing is, daar zijn de mensen die je kunnen helpen, de mensen die je nodig hebt.

Andere ouders gaven aan dat ze absoluut geen moeite hebben met de Nederlandse hulpverlening. Ze hebben zelf ook alles in Nederlands gehad. Daarnaast zijn er veel Nederlanders in de familie. Verschillende familieleden zijn met Nederlanders getrouwd, waardoor ze aan de Nederlanders gewend zijn.

Een van de cliënten is vanwege het uitblijven van vooruitgang niet tevreden. Hij doet zijn best, maar krijgt geen medewerking. Hij heeft er moeite mee dat men zegt dat hij hulp kan krijgen, maar dat als hij ernaar vraagt, hij zolang op hulp moet wachten.

Vraag 10:

Hoe verloopt de communicatie? Is er sprake van wederzijds respect?

De cliënten zowel als consulenten zijn het er allen over eens dat er sprake is van wederzijds respect en vertrouwen. De een verwoordt het anders dan de ander, maar het komt er op neer dat ze tevreden zijn.

We kunnen het goed met elkaar vinden. We lachen praten, maar het doel van de dienstverlening blijft voorop staan.

Een andere ouder vindt het fijn dat ze een Nederlandse consulent heeft. Ze kan er de diepste gevoelens aan vertellen. Als ze een Surinaamse consulent had, kon ze dat niet doen.

Andere ouders gaven aan dat er van weerszijden veel gebeld wordt. Als de consulent een nieuwtje heeft, of de ouders, bellen ze elkaar om elkaar op de hoogte te stellen.

Enkele ouders beheersen de Nederlandse taal wel, maar hebben veel uitleg nodig. Als de één zijn manier van praten aanpast, lukt het allemaal wel goed. Dit wordt ook erg gewaardeerd.

Vraag 11:

In hoeveel gevallen is er sprake van een vertrouwensband tussen u en de consulent? Na hoeveel hulpverleningsgesprekken heeft u het gevoel dat u er een vertrouwensband is ontstaan?

Alle cliënten zowel als ouders waren van tevreden over de vertrouwensband tussen hen en de consulent.

Ze gaven allen aan dat er een vertrouwensband ontstaan is na ongeveer 2/3 gesprekken. Ze weten dat de consulent een geheimhoudingsplicht heeft, waardoor ze hem/ haar wel persoonlijke dingen durven te vertellen. Sommige voelen na enkele gesprekken aan dat ze met de juiste persoon te maken hebben, waardoor ze zich open stellen. Over het algemeen hangen mensen van Surinaams afkomst hun vuile was niet graag buiten, waardoor ze moeite hebben hun gevoelens te uiten.

Ze gaven aan dat als er geen sprake van vertrouwen is, de hulpverlening niet goed kan verlopen. Als ouder ben je machteloos. Je bent afhankelijk omdat je hulp hebt gezocht. Als je geholpen wil worden moet je de consulent ook vertrouwen. Als er geen sprake van vertrouwen is, moet je kappen. Als je vindt dat je niet serieus genomen wordt moet je ergens anders hulp zoeken. Het geldt voor beide partijen. De consulent moet de cliënten namelijk ook serieus nemen. Zij geven je het vertrouwen, dan moet je hen ook vertrouwen. Als het niet klikt, kan de procedure beter gestopt worden.

Vraag 12:

Wat vindt u ervan dat uw situatie binnen een team van verschillende consulenten wordt besproken?

De cliënten zowel als ouders zijn van mening dat ze graag zo goed mogelijk geholpen willen worden. Als de consulent hun situatie binnen de intake commissie bespreekt, zal dat alleen maar een positief effect op de hulpverlening hebben. Het team brengt een advies uit en de consulent volgt het advies op. Omdat de gegeven informatie binnen de commissie blijft is een is een geruststelling.

Vraag 13:

Wat vindt u van het aanbod van MEE?

De cliënten zowel als de ouders zijn van mening dat het heel fijn is dat er een instelling als MEE bestaat. Sommigen weten door de verschillende hulpvragen die ze hebben wat voor hulp je allemaal via MEE kan krijgen en aanvragen. Ze waren voor ze bij MEE aangemeld waren niet op de hoogte van al deze mogelijkheden. Sommige ouders hebben niet alleen hulp voor hun kind gekregen, maar hebben ook gebruik gemaakt van het aanbod van cursussen en/of groepswerk. Zij hebben daar veel van geleerd en kunnen het in het dagelijks leven toepassen in de opvoeding van hun kinderen en advisering van anderen.

Vraag 14:

Wat vindt u van het aanbod/mogelijkheden/oplossing die u hebt gekregen voor het probleem waarmee u MEE om hulp vroeg?

De meeste cliënten zowel als de ouders zijn tevreden over de oplossingen en mogelijkheden die ze via MEE aangereikt hebben gekregen. Door de hulp van de consulent zit de cliënt, binnen een bepaalde instelling of maakt gebruik van een bepaalde voorziening. Velen zien ook door de veranderingen die hebben plaatsgevonden, dat de cliënten vooruit zijn gegaan. Dat is voor de cliënten zowel als de ouders heel fijn om te zien dat ze na hulp te hebben gekregen vooruitgang zien. Een van de cliënten praat tegenwoordig beter en heeft door de activiteiten op het activiteiten centrum meer zelfvertrouwen gekregen. Ze gaat binnenkort zelf vrijwilligers werk doen.

Andere ouders zijn door de hulp die ze hebben gekregen zo blij en dankbaar, dat ze alle ouders willen adviseren hulp voor hun kinderen te zoeken. Ze begrijpen dat sommige mensen er moeite mee hebben om hulp te zoeken, maar als ze het doen, kunnen ze er later de vruchten af plukken. De kinderen gaan vooruit. Daarnaast word je als ouder zelf ook op bepaalde dingen gewezen. Je leert in sommige gevallen samen met je kind. Een van de ouders volgt een cursus "omgaan met geld". Dit is ook op aanraden van de consulent gebeurd. Ze is de consulent erg dankbaar.

De ouders vinden het fijn dat er een aanbod van cursussen is. Je leert en daarnaast wordt je met andere ouders in contact gebracht. Dit wordt ook erg op prijs gesteld. Zo kan je ervaringen uitwisselen.

Er zijn ook cliënten en ouders die hulp hebben ingeroepen, maar nog geen oplossing voor het probleem of de problemen hebben gevonden.

Dit vinden ze wel jammer. Ze begrijpen wel dat er wachtlijsten zijn en dat ze daardoor niet gelijk aan bod komen.

Sommigen begrijpen wel dat ze vanwege de wachtlijsten geduld moeten hebben. Ze geven zelf aan dat de consulent actie heeft ondernomen en dat ze nu moeten wachten tot ze aan de beurt komen.

Een andere cliënt geeft aan niet te begrijpen dat hij zo lang op hulp moet wachten. Hij is daardoor niet tevreden over de hulpverlening.

Vraag 15:

Na deze periode cliënt bij MEE te zijn, ben ik benieuwd of u bepaalde dingen anders zou willen zien?

De cliënten en ouders zijn over het algemeen erg tevreden over de hulpverlening. Ze zijn door MEE geholpen, waardoor hun situatie veranderd en verbeterd is. Ze geven aan niks veranderd te willen zien omdat ze zo tevreden zijn.

Enkele ouders zijn wel tevreden over het aanbod van MEE, maar hebben bepaalde voor hen belangrijke informatie, vrij laat in de hulpverlening gekregen. Ze vinden dit erg jammer, omdat ze dan eerder, of andere stappen ter verbetering van de situatie hadden genomen. Ouders vertelden dat ze hun dochter destijds in een woonvoorziening buiten de stad hebben laten plaatsen omdat een dergelijke voorziening nog niet in Den Haag aanwezig was. Jaren later is er een dergelijke voorziening in Den Haag gerealiseerd, maar de ouders zijn hier nooit van op de hoogte gesteld. Dit heeft als gevolg dat hun dochter ver van huis woonachtig en vanwege de afstand weinig bezoek krijgt. Als ze hier in Den Haag woonachtig zou zijn, konden de ouders en zussen haar makkelijker opzoeken.

Een andere ouder vertelde dat ze via een kennis heeft vernomen dat ze via de WVG (wet voorziening gehandicapten) een fiets voor haar dochter kan aanschaffen. Ze was hier niet van op de hoogte, anders had ze het destijds al voor haar dochter aangevraagd. Deze moeder vertelde dat het fijn zou zijn als ouders van de verschillende mogelijkheden op de hoogte gesteld worden. Als je over bepaalde informatie beschikt, kan je actie ondernemen.

HOOFDSTUK 7: CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Conclusies:

Ten behoeve van factoren die de dienstverlening kunnen beïnvloeden heb ik het volgende geconcludeerd:

Uit het onderzoek is gebleken dat er geen duidelijk verschil in de hulpverlening tussen Surinaamse en Nederlandse cliënten bestaat. Ik heb echter wel wat verschillen geconstateerd. De consulent kan door de houding die tijdens de hulpverleningsgesprekken wordt aangenomen op deze verschillen inspelen. Ze hebben over het algemeen met de culturele standpunten van de ouders en cliënten te maken.

Het is de taak van de consulent, de cliënt respectvol te behandelen, serieus te nemen en open en eerlijk met hem om te gaan. Daarnaast is het belangrijk zonder vooroordelen de hulpverlening te starten. Hierdoor wordt het mogelijk om de probleemgebieden die de cliënt in het dagelijks leven ervaart in combinatie met de culturele standpunten bespreekbaar te maken.

Het is noodzakelijk om gedurende de gesprekken af te tasten naar hoeveel en wat voor informatie er per gesprek geïnformeerd kan worden.

Door de houding die de consulent aanneemt neemt het vertrouwen toe en krijgt de cliënt het gevoel serieus genomen te worden. Door dit gevoel zal de cliënt zich eerder open stellen waardoor de hulpvraag eerder naar voren komt en de culturele standpunten die daarbij horen bij realiseren van het aanbod rekening gehouden kan worden met de culturele standpunten van de ouders en cliënt.

Gedurende de hulpverlening kan het voor komen dat de consulent de beweegredenen van de cliënt niet begrijpt. Dit kan komen doordat de Surinaamse cliënten bepaalde culturele standpunten hebben die hen tot bepaalde handelingen zetten die voor een Nederlandse consulent niet goed te begrijpen zijn. Dit hoeft de hulpverlening echter niet in de weg te staan. De houding die de consulent in het hulpverlening aanneemt, is in zulke situaties erg belangrijk. Door interesse naar de culturele standpunten en beweegredenen van de cliënt te tonen, maak je het bespreekbaar, wat de cliënten erg waarderen. Ze krijgen dan erkenning waardoor ze zich eerder open stellen.

Gezien het feit Surinaamse cliënten de Nederlandse taal over het algemeen goed spreken, is het voor de consulent minder moeilijk om te achterhalen wat de beweegredenen van de cliënt zijn. Ze hebben tenslotte de mogelijkheid om in de Nederlandse taal met hen te communiceren.

Aanbevelingen

Aangezien ik geen duidelijke verschillen heb geconcludeerd is het moeilijk om aanbevelingen te geven. Ik heb echter wel enkele aandachtspunten, die voor het verloop van de hulpverlening erg belangrijk zijn en waar men zeker aandacht aan moet blijven besteden:

Consulenten moeten in hun rapportages aandacht besteden aan de mogelijkheid dat specifieke soms culturegerelateerde kenmerken onderdeel uitmaken van de persoonlijkheid

van de cliënt. Als dit in de rapportage vermeldt wordt, kan de intakecommissie hier rekening mee houden.

Een goede voorlichting is erg belangrijk voor de groep Surinaamse mensen. Dit kan men bewerkstelligen door middel van het aanbieden van folders. Deze folders kunnen voor het beste resultaat op laagdrempelige plaatsen uitgedeeld of opgehangen worden. Dit heeft als doel de mensen die zich voor de hulpverlening verschuilen, met het aanbod van MEE te confronteren zodat zij van hun culturele standpunten afstappen en hulp zoeken.

De cliënten over de verschillende mogelijkheden op de hoogte stellen zodat ze behalve het aanbod dat de consulent hen aanreikt, ze zelf kunnen bepalen wat voor diensten ze willen hebben. Als ze van de verschillende mogelijkheden op de hoogte zijn, kunnen ze zich oriënteren en bepalen wat zij voor hun kind aan hulp kunnen inroepen.

Bij het starten van het onderzoek, was mijn doel om de onderzoeksresultaten van MEE ZHN te vergelijken met MEE AZ(Amstel en Zaan). Aangezien ik in tijdnood ben gekomen, heb ik die vergelijking helaas niet kunnen maken.

Ik hoop dat een andere student(e) na het lezen van dit onderzoeksverslag, geïnspireerd raakt en besluit alsnog de vergelijking met MEE ZHN te maken.

BIJLAGEN

Bijlage 1:**Brief aan de consulenten****MEE ZHN**

Torenstraat 172
Postbus 346
2501 CH Den Haag
Tel: 070 3 123 123

Den Haag, 30 maart 2004

Betreft: informatie over afstudeeropdracht

Aan de consulenten van MEE ZHN,

Het is inmiddels Maart, de derde maand van het jaar. Ik, Viona Petrici zit in het vierde jaar van de opleiding Maatschappelijk werk en dienstverlening en wil over enkele maanden afstuderen.

De Haagse Hogeschool heeft als criteria gesteld dat iedere student een opdrachtgever nodig heeft om een afstudeeropdracht uit te voeren.

Aangezien ik afgelopen jaar bij de SPD stage heb gelopen en me dit zeer goed is bevallen, twijfelde ik niet om hen hier voor te benaderen. Ik wilde vanaf dat moment een opdracht voor de SPD uitvoeren.

Enkele maanden geleden heb ik de teamleider, Hans Sjardijn benadert met de vraag of de SPD als opdrachtgever voor mijn afstudeeropdracht wilde fungeren.

Tijdens dat gesprek zijn onder andere mijn onderzoeksvraag en het doel ervan ter sprake gekomen.

Mijn onderzoeksvraag luidde als volgt: ***“Over welke competenties moet een maatschappelijk werker beschikken om een hulpverleningsrelatie met een cliënt van andere culturele afkomst met een verstandelijke beperking aan te gaan?”***

De onderzoeksvraag is uiteindelijk aangepast, omdat het om het belang van de SPD gaat. Om het onderzoek uit te kunnen voeren, had ik toestemming van de zorgmanager nodig. Al gauw kreeg ik van Hans te horen dat de SPD als opdrachtgever wilde fungeren en ik met mijn onderzoek kon beginnen. Ik was en ben nog steeds zo blij, dat ik binnen de SPD een onderzoek mag uitvoeren.

Een andere criteria van de school is dat er vanuit MEE een projectbegeleider is waar de student bij terecht kan voor vragen en ondersteuning. Anje Tak zal namens de SPD als projectbegeleidster fungeren.

De onderzoeksvraag luidde als volgt:

Wat moet de SPD in huis hebben om mensen van andere culturele afkomst met een verstandelijke beperking zo goed mogelijk van dienst te zijn.

Het doel van het onderzoek is het vormen van een rapport waarin kan worden achterhaald “**welke competenties een consulent binnen de SPD nodig heeft om de hulpverlening bij mensen van andere culturele afkomst met een verstandelijke beperking zo goed mogelijk te laten verlopen**” vermeldt staan.

Aangezien ik de opdracht alleen uitvoer is mij aangeraden de onderzoeksvraag af te bakken. Ik heb besloten me te beperken tot de cliënten van Surinaamse afkomst met een verstandelijke beperking.

Mijn vraag luidt nu als volgt: “**Wat moet de SPD in huis hebben om mensen van Surinaamse afkomst met een verstandelijke beperking zo goed mogelijk van dienst te zijn**”

Door het veranderen van de onderzoeksvraag is het doel ook veranderd.

Het luidt nu als volgt: “**achterhalen welke competenties een consulent binnen de SPD nodig heeft om de hulpverlening bij mensen van Surinaamse afkomst met een verstandelijke beperking zo goed mogelijk te laten verlopen**”

Inmiddels ben ik met het onderzoek begonnen, helaas wat later dan ik had gepland, dit vanwege een moeizame start.

In de tussentijd heb ik natuurlijk wel het benodigde vooronderzoek gedaan, maar wil voor het onderzoek graag van consulenten weten hoe zij de hulpverlening met mensen van Surinaamse afkomst ervaren.

Daarnaast wil ik ook cliënten van Surinaamse afkomst benaderen om te inventariseren hoe zij de hulpverlening bij de SPD ervaren.

Mijn streven is om van alle consulenten die bereid zijn om mee te werken, een of twee cliënten te interviewen om van hen te horen hoe zij de hulpverlening ervaren.

Om dit alles te bereiken, moet ik interviews afnemen. Ik wil graag beginnen met het interviewen van de consulenten.

Ik zou graag willen weten of jullie hiervoor open staan en zo ja, wanneer jullie tijd voor mij vrij kunnen maken om een interview af te nemen.

Ik heb er zin in en hoop van harte dat jullie me willen helpen.

Alvast bedankt,

Groetjes van Viona Petrici

Bijlage 2:**Interviewvragen voor de consulenten**

Voor men over de groep Surinaamse mensen kan spreken, moet er geïnventariseerd worden hoeveel er bij MEE aangemeld staan.

Algemene vragen voor MEE

- Hoeveel Surinaamse mensen melden zich jaarlijks bij MEE aan?
- Hoeveel mensen van Surinaamse afkomst heeft MEE momenteel in haar caseload?
- Hoelang blijft iemand van Surinaamse afkomst gemiddeld cliënt bij MEE?

Wat zou de dienstverlening zoal kunnen beïnvloeden.

1. Is er een verschil in dienstverlening tussen consulenten die lang en kort in dienst zijn? Hiermee doel ik op de manier waarop de consulent de cliënt benaderd met zijn eigen waarden en normen?
2. Is er een verschil in dienstverlening door de vooropleiding die zij hebben genoten? Sommige consulenten hebben een andere vooropleiding dan MWD. In hoeverre zal dit invloed hebben op de manier hoe zij een hulpverleningsrelatie met een cliënt van Surinaamse afkomst aangaan.
3. Moet een consulent op de hoogte zijn van de cultuur(normen waarden en gewoonten) van zijn cliënten, waarom wel of niet?
4. Denkt u dat het een positief effect op de hulpverlening zal hebben als verschillende cultuuraspecten bekend zijn?
5. Verdiept u zich in de cultuur van de cliënt voor het aangaan van het cliëntcontact?
6. Bent u tevreden over het aanbod dat MEE biedt betreffende informatie over cliënten van Surinaamse afkomst? Zo nee, hoe zou u het willen zien en in welke vorm?

De dienstverlening met de verschillende fasen

Bij de volgende vragen is het van belang dat de consulent aangeeft in welke mate er een verschil is met Nederlandse cliënten

7. Hoe verloopt de aanmelding?
8. Hoe verloopt de uitnodiging? Van welke manier van uitnodigen wordt meestal gebruik gemaakt en welke is volgens u het meest effectief bij mensen van Surinaamse afkomst? Waar baseert u uw mening op?

9. Wat zijn volgens u de verwachtingen van de Surinaamse mensen bij aanvang van de hulpverlening?
10. Is de cliënt tijdens het intakegesprek open over de problematiek die hij in het dagelijkse leven ervaart?
11. Lukt het om tijdens het eerste gesprek een goed beeld te krijgen van de gezinssituatie economische welbevinden van de cliënt?
12. Hoe verloopt de formulering van de hulpvraag? Komt de hulpvraag na het voeren van intakegesprekken overeen met de hulpvraag die bij de aanmelding kenbaar is gemaakt?
13. Is de hulpvraag afkomstig van de cliënt zelf of van de familie?
14. Na de hulpvraag te hebben geformuleerd, moet er een werkplan opgesteld worden. Hoe reageren de cliënten en hun familieleden op het handelingsplan dat door de consulent is opgesteld?
15. Wat vinden de cliënten van het feit dat hun casus in de intake met enkele ander consulenten, de teamleider en een gedragsdeskundige besproken wordt?
16. Worden de gemaakte afspraken nagekomen, in het geval van nee, waarom niet?
17. Heeft u inzicht in de voorkeur van de cliënten voor kantoor of huisbezoek? Licht uw keuze toe.
18. Hoe verloopt de evaluatiefase?
19. Bij evaluatie is het van belang dat alle betrokken partijen aanwezig zijn en hun kijk op de situatie toelichten. Verloopt dit goed?
20. Als bij evaluatie blijkt dat doel de hulpvraag nog niet is beantwoord en u als consulent besluit de hulpvraag te herformuleren, hoe reageert de cliënt dan?
21. Hoe verloopt de afsluiting van de hulpverlening?
22. Hoe staan Surinaamse mensen tegenover de Nederlandse hulpverlening?
23. Hoe verloopt de communicatie? Is er sprake van wederzijds respect?
24. In hoeveel gevallen is er sprake van een vertrouwensband tussen hulpverlener en cliënt? Na hoeveel hulpverleningsgesprekken heeft u het gevoel dat u er een vertrouwensband is ontstaan?

We hebben het nu over de dienstverlening van mensen van Surinaamse afkomst. Het is natuurlijk voor mij van belang in welke mate de consulenten op de hoogte zijn de de Surinaamse cultuur.

25. In hoeverre bent u bekend met de Surinaamse groepering, geschiedenis, cultuur, migratie en normen en waarden?
26. Hoe gaan volgens u Surinaamse mensen om het hebben van een verstandelijke beperking?

Bijlage 3:**Interviewlijst voor de cliënten en/of betrokkenen**

Wat moet MEE in huis hebben om mensen van Surinaamse afkomst met een verstandelijke beperking zo goed mogelijk van dienst te zijn?

Hoe ervaren de cliënten en betrokkenen de dienstverlening die MEE biedt?

1. Hoe bent u destijds aangemeld bij MEE?
2. Wat waren uw verwachtingen bij aanvang van de hulpverlening?
3. Wat vindt u van een instelling als MEE?
4. Wat vond u van de eerste gesprekken en de onderwerpen die werden besproken?
5. Wat vindt u ervan om persoonlijke informatie aan een consulent te geven die u nauwelijks kent?
6. Na de aanmelding krijgt u een consulent toe gewezen. Hebt u een voorkeur voor het geslacht en de culturele afkomst van de consulent?
7. Bent u van mening dat een consulent op de hoogte zijn van uw cultuur(normen waarden en gewoonten), waarom wel of niet?
8. Denkt u dat het een positief effect op de hulpverlening zal hebben als verschillende cultuuraspecten bij de consulent bekend zijn?
9. Hoe staat u als Surinaamse tegenover de Nederlandse hulpverlening?
10. Hoe verloopt de communicatie? Is er sprake van wederzijds respect?
11. In hoeveel gevallen is er sprake van een vertrouwensband tussen u en de consulent? Na hoeveel hulpverleningsgesprekken heeft u het gevoel dat u er een vertrouwensband is ontstaan?
12. Wat vindt u ervan dat uw situatie binnen een team van verschillende consulenten wordt besproken?
13. Wat vindt u van het aanbod van MEE?
14. Wat vindt u van het aanbod/mogelijkheden/oplossing die u hebt gekregen voor het probleem waarmee u MEE om hulp vroeg?
15. Na deze periode cliënt bij MEE te zijn, ben ik benieuwd of u bepaalde dingen anders zou willen zien?

Bijlage 4:

Informatie CBS

Aantal Surinamers woonachtig in Den Haag

Allochtonen per regio naar herkomstgroepering en geslacht, 1 januari

sleep hierheen om in laag te brengen

			Onderwerpen	<u>1e + 2e generatie allochtonen</u>
				Totaal 1e + 2e generatie allochtonen
Herkomstgroepering	Regio	Leeftijd	Perioden	<i>absoluut</i>
Suriname	<u>'s-Gravenhage</u>	Totaal alle leeftijden	1996	39 655
			1997	40 391
			1998	40 796
			1999	41 142
			2000	41 607
			2001	42 018
			2002	43 683
			2003	44 285

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen 2004-05-28

Bijlage 5:

Informatie CBS

Aantal Surinamers woonachtig in Nederland

Bevolking naar herkomstgroepering en generatie, 1 januari

[sleep hierheen om in laag te brengen](#)

				Onderwerpen	Totaal alle personen
Herkomstgroepering	Geslacht	Leeftijd	Burgerlijke staat	Perioden	<i>absoluut</i>
Suriname	Totaal mannen en vrouwen	Totaal alle leeftijden	Totaal alle burgerlijke staten	1996	280 615
				1997	285 524
				1998	290 467
				1999	296 984
				2000	302 514
				2001	308 824
				2002	315 177
				2003	320 658

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen 2004-05-28

BIBLIOGRAFIE: GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- De Surinamers Joan M. Ferrier
Migranten in de Nederlandse samenleving onder redactie van Willem Koot
Dick Coutinho, Muiderberg/1985
- Interculturele gespreksvoering
Edwin Hofman, Willem Arts
Serie methodische werken
Bohn Stafleu Van Loghum 1994
- Begeleiding van Antilliaanse en Surinaamse mensen
met een verstandelijke handicap
"Zorg in kleur"
Saskia van der Weel
Elsevier/De Tijdstroom in samenwerking met de Johannes Stichting
- Meerjarenbeleidplan 2003-2006
Sociaal Pedagogische Dienst Zuid-Holland Noord
Januari 2003
- Praktijkonderzoek in zorg en welzijn
Ferdie Migchelbrink
- Allemaal andersdenkenden
Omgaan met cultuurverschillen
Geert Hofstede
- Wankle waarden; levenskwetsies van moslims belicht voor professionals. Met bijdrage van
Abdulwahid van Bommel en zeventien deskundigen uit hulpverlening, onderwijs, zorg en
justitie
- De etnischculturele positie van de tweede generatie Surinamers
A.J. van Heelsum
Het Spinhuis 1997
- Opvoeding van allochtone gezinnen in Nederland
Opvoeding in Surinaams-creoolse gezinnen in Nederland
Een eigen koers
Marjolijn Distelbrink
Van Gorcum 1998
- Internetpagina: www.suriname.nl